Mark 477

MARS ET HISTORIA

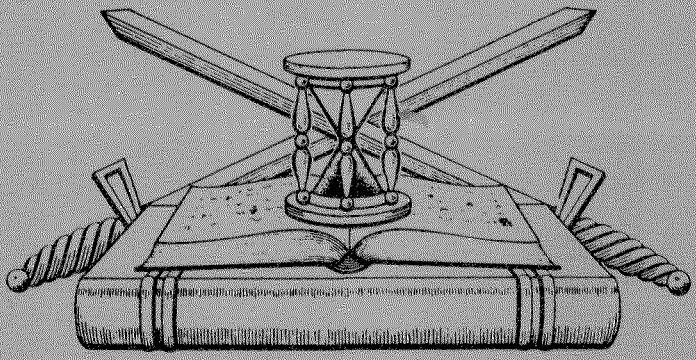

ORGAAN

VAN DE
NEDERLANDSE VERENIGING
TER BEOEFENING VAN DE
MILITAIRE HISTORIE

OPGERICHT 20 AUGUSTUS 1966

Beschermheer : Z.K.H. de Prins der Nederlanden

SAMENSTELLING VAN HET ALGEMEEN BESTUUR:

Voorzitter	:	F.L. Diekerhoff
Ondervoorzitter	:	J. Albarda
1e Secretaris	:	F.J. van Lier
Penningmeester	:	C.J. Kneppelhout
Archivaris	:	E.W. van Popta
Leden	:	Jhr. D.J.H.N. den Beer Poortugael
		B.C. Cats
		W.F.K. Engelbrecht
		C.A. Heshusius
		F.J.A. Lutz
		Drs. G.J.A. van Ojen jr.
		H. Ringoir
		Mr. Ch.L.M. Schaepman

ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR:

Voorzitter	:	Oranje Nassaustraat 1, Geldermalsen, Tel. 03455-1773
Ondervoorzitter	:	Vlaskamp 466, 's-Gravenhage, Tel. 070-830457
1e Secretaris	:	Savelsbos 325, Zoetermeer, Tel. 079-211930
Penningmeester	:	Edo Bergmastraat 9, Doetinchem, Tel. 08340-23982

Contributie bedraagt per jaar min. ƒ 25,00 te storten op rek. no. 53.30.33.403 van de Algemene Bank Nederland N.V. te Doetinchem, ten name van de Nederlandse Vereniging Militaire Historie of op giro 29 40 790 van de Nederlandse Vereniging Militaire Historie te Doetinchem.

SAMENSTELLING REDACTIE-WERKCOMMISSIE:

Redactieadres : Heliotrooplaan 356 L, 's-Gravenhage (Kijkduin), Tel. 070-685168
C.A. Heshusius
E.W. van Popta

SAMENSTELLING REDACTIE-ADVIESCOMMISSIE:

F.L. Diekerhoff
Drs. G.J. van Ojen jr.
H. Ringoir

AFDELINGSCORRESPONDENTEN: Zie binnenomslag van de achterzijde.

1600

MARS ET HISTORIA

11e jaargang
nummer 5
maart 1977

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K.B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremonieel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire- en semi- militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

INHOUD

Bestuursmededelingen:

- Excursie op 14 mei 1977 naar Den Haag.
- Jaarrede van de Voorzitter bij de 10e jaarvergadering.
- Kort verslag van de 10e jaarvergadering.
- 4e Opgave van wijzigingen op de ledenlijst.

Journaal van de Commissie van den Directeur Generaal met zijn adjoinct na de Grebbe - 1796

Uit het dagboek van luitenant Donck (II) door C. A. Heshusius.

Stoomvechtwagens door H. V. Loeffer.

Het einde van Fort Goegoer Malintang door A. F. Lancker.

Vaandelbeschrijving - Vlagbeschrijving door Kl. Sierksma.

Nieuwe aanwinsten militaire muziek door R. A. Schimmel.

Gietvormen door A. J. Weekenstroo.

Militariade en Personalia door F. J. van Lier.

Literatuurlijst nr. 8.

BESTUURSMEDEDELINGEN

Programma Excursie in Den Haag op zaterdag 14 mei 1977

Koninklijke Stallen, Panorama Mesdag, Museum Kanselarij der Nederlandse Orden.

11.00 uur	Verzamelen voor het gebouwencomplex van het Koninklijk Staldepartement aan de Hogewal nr. 17. Bezichtiging o.m. van paarden, tuigen voor ceremoniële gelegenheden en de koetsen, waaronder de 'gouden koets' welke op Prinsjesdag en andere hoogtijdagen onze Vorstin en de Prins der Nederlanden door de Residentie rijdt. De Hogewal is vanaf de spoorwegstations te bereiken per bus; H.S. lijn 5 en C.S. lijn 4; voor beide lijnen uitstappen op halte hoek Parkstraat en Mauritskade en van daar uit 600 m. te voet. De auto's mogen worden geparkeerd op de cour van het staldepartement. Op die dag zal verzocht worden of de auto's i.v.m. parkeerproblemen elders, tot aan het eind van de middag op de cour kunnen blijven.
12.15 uur	Bezoek aan het Panorama Mesdag, gelegen in de directe omgeving Zeestraat 65 b. Panorama Mesdag geeft een wereld-unicum te zien: Scheveningen van meer dan een eeuw terug; ook militaire figuren; panorama is onlangs gerestaureerd.
12.45 - 13.45 uur	Koffietafel in een gelegenheid die nader zal worden bekend gemaakt.
14.00 uur	Bezoek aan het museum van de Kanselarij der Nederlandse Orden, eveneens in de directe omgeving, Javastraat 50.
15.00 of 15.30 uur	Einde excursie.

De kosten (alles inbegrepen) bedragen ƒ 15,-- per persoon, ook voor introducé's. Het bestuur verwacht een grote opkomst, zeker waar een bezoek aan de residentie in de maand mei iets bijzonders is.
Men kan na afloop nog naar Scheveningen, Madurodam enz.

Deelnemers worden verzocht gebruik te maken van het aanmeldingsformulier dat u elders in dit nummer aantreft. Inzenden en gireren gaarne vóór 30 april 1977.

Aangezien de evenementen, inclusief de lunch, allen vlak bij elkander zijn gelegen, kan alles te voet worden afgelegd. Autovervoer zou uitsluitend parkeerproblemen opleveren.

JAARREDE VAN DE VOORZITTER
gehouden t.g.v. HET TIENJARIG BESTAAN

Dames en Heren,

Hartelijk welkom op deze tiende jaarvergadering van de Nederlandse Vereniging ter Beoefening van de Militaire Historie, een jaarvergadering waarbij wij tevens het 2e lustrum van de vereniging vieren. Een viering waarbij ik kan beginnen met een verheugende mededeling n.l. dat Z.K.H. de Prins der Nederlanden zich bereid heeft verklaard het beschermheerschap van de vereniging te aanvaarden. Wij stellen deze aanvaarding op hoge prijs, want zij houdt immers ook in de erkenning van de waarde van onze vereniging.

Onze vereniging immers is er voor een ieder die zich interesseert voor de militaire historie en wel in het bijzonder die van Nederland. Militaire historie alleen bestaat niet, zij is een der vele facetten van de Nederlandse geschiedenis, die op haar beurt weer een facet is van de Algemene geschiedenis. En zoals reeds vele malen is gezegd, een volk dat zijn geschiedenis niet kent of wil kennen, kan nooit aan zijn toekomst werken. De lessen die de geschiedenis ons leert zijn van grote waarde en namen wij deze lessen eens wat meer ter harte, dan zouden vele fouten die vandaag gemaakt worden, niet plaats kunnen vinden. Het bestuderen van de Nederlandse militaire geschiedenis is onmogelijk zonder de geschiedenis van Nederland daarbij te betrekken.

Veel leert onze geschiedenis ons, dikwijls vele fouten en teleurstellingen, maar ook veel goeds. Want in tijd van nood was ons volk één, wij stonden pal voor onze vrijheid en waren bereid daarvoor het grootste offer te brengen, n.l. ons leven. Wij waren trouw aan het Oranje huis, eerbiedigden de tradities en geloofden aan God. Dat alles en nog veelmeer leert ons onze geschiedenis. Laten wij hopen dat men vandaag ook eens deze lessen ter harte neemt.
Dit alles is het ernstige, zeer waardevolle facet van onze vereniging. Daarnaast het facet van het plezier dat een studie kan geven, en niet alleen een studie maar ook b.v. het bijeenbrengen van verzamelingen op welk gebied ook. Onderzoek en studie verruimen de gedachten en openen steeds weer opnieuw nieuwe wegen.
Financieel staat de vereniging, dank zij het verstandig beheer van onze penningmeester, er goed voor. Het tijdschrift 'Mars et Historia' gaat er in kwaliteit nog steeds op vooruit. Excursies waren steeds een succes, hoewel in het verleden de deelname er aan niet altijd even groot was.

De eerste vijf jaren groeide het ledenaantal tot ongeveer 300 leden. Daar is niet veel verandering in gekomen, dit aantal bleef ongeveer het zelfde. Dat is jammer, want er zijn in Nederland legio mensen die zich voor de militaire historie interesseren. Was ons ledenaantal groter, dan kon de vereniging een groter en nog beter 'Mars et Historia' uitgeven, maar dit niet alleen, er zou ook een beter geschreven contact met de leden zelf kunnen plaats vinden. Verder zou de vereniging haar activiteiten meer kunnen ontplooien. Meer leden betekent n. l. ook een krachtiger vereniging en een vereniging met een ruimere kas. Maar de groei van het ledenaantal is ook afhankelijk van de leden zelf. Een weinig meer activiteit, het tonen van meer interesse van vele leden zou deze groei goed kunnen stimuleren. Een verheugend feit is dat door diverse leden dit bewijs ook reeds is geleverd. Ik hoop dat vele anderen dit voorbeeld zullen volgen.
Het bestuur heeft diverse malen getracht, door het opnemen van contact met gelijk gestemde verenigingen, om tot een soort samenwerking te komen waarbij elke vereniging haar zelfstandigheid behield, maar waardoor wel de diverse activiteiten konden worden gebundeld en vergroot en verbeterd, zoals b. v. het uitgeven van een periodiek.
Maar resultaten konden niet worden geboekt.
In het bestuur werkt men prettig samen. Ieder bestuurslid draagt op zijn manier zijn steentje bij. Ik durf gerust zeggen dat dit apparaat goed werkt.
Deze 2e Lustrum viering kon geschieden door de grote hulp die ons bestuurslid, de heer Schaepman, aan de vereniging verleende. Hierdoor was de lustrumcommissie in staat het jubileumnummer samen te stellen en uit te geven. De gelegenheid die de commandant van de Kromhoutkazerne ons bood, maakte het mogelijk de viering hier echt te vieren. Ik wil daarom van deze plaats, de heer Schaepman, de commandant van de Kromhoutkazerne, de leden van lustrumcommissie en allen die aan het tot standkomen en slagen van dit lustrum medewerkten, mijn bijzondere welgemeende dank betuigen.
Verder wil ik de hoop uitspreken dat de vereniging ter beoefening van de militaire historie een heel lang leven beschoren mag zijn en dat zij een bloeiende vereniging steeds mag zijn die haar leden dat genoegen verschaft dat zij mogen verwachten en zo mogelijk nog veel en veel meer.

BEKNOPT VERSLAG

van de algemene ledenvergadering van de Nederlandse vereniging ter beoefening van de militaire historie, gehouden te Utrecht op 9 oktober 1976.

Aanwezig waren: 117 leden.
Bericht van verhindering stuurden: 2 leden.

1. Opening
Voorzitter opent te 13.30 uur de vergadering bij gelegenheid van het tienjarig bestaan met een hartelijk woord van welkom aan de zo talrijk opgekomen leden. Hij deelt mede, dat Z.K.H. Prins Bernard het beschermheerschap van de vereniging heeft aanvaard en dat hij vandaag reeds van zijn meeleven met de vereniging heeft getuigd door het zenden van een telegram met de volgende inhoud:
'Mijn hartelijke gelukwensen met het 10-jarig bestaan van de vereniging. Wens u nog vele productieve jaren toe en vandaag een zeer geslaagde bijeenkomst. Bernhard'.
Met algemene instemming wordt besloten aan Z.K.H. een telegram te sturen met de volgende inhoud:
'Mars et Historia dankt uwe Koninklijke Hoogheid voor uw gelukwensen t.g.v. viering tweede lustrum. Zij verzekert u haar onwankelbare trouw en prijst zich gelukkig onder uw Koninklijke beschermheerschap. Diekerhoff -vz.'.

Vervolgens houdt de voorzitter zijn jaarrede. (zie elders in dit blad).
Na het uitspreken van de jaarrede herdacht de voorzitter door het in acht nemen van een minuut stilte de overleden leden:
Generaal-majoor KMar b.d. Mr. W. van den Hoek
de Heer F.J.G.M. Speet en
Generaal-majoor Gn. b.d. L.J. Spanjaerdt Speckman.

2. Verslag van de vorige jaarvergadering
Wordt goedgekeurd als gepubliceerd in het verenigingsblad 'Mars et Historia', januari 1976.

3. Financieel verslag van de penningmeester
Wordt goedgekeurd als gepubliceerd in 'Mars et Historia', juli 1976.

4. Verslag kascommissie 1975 - 1976
De voorzitter van de kascommissie, dr. N. Vels Heijn, leest het verslag voor en stelt voor dat de penningmeester décharge wordt verleend.
Met een krachtig applaus verleent de vergadering de gevraagde décharge.

5. Benoeming kascommissie 1976 - 1977
Met algemene instemming worden in de kascommissie 1976 - 1977 gekozen de heren:
H.G. Meijer, dr. N. Vels Heijn en G.J.P.P. Welleus.

6. Jaarverslag van de secretaris
Wordt goedgekeurd als gepubliceerd in 'Mars et Historia', juli 1976.

7. Bestuursverkiezing
Aftredend de heren mr. C.H. Evers en F.L. van Lier (is herkiesbaar). De heer Evers stelt zich wegens drukke werkzaamheden niet herkiesbaar. Wel zal hij desgewenst als advisuer van het bestuur blijven fungeren. Voorzitter dankt de heer Evers voor zijn bestuurswerk en stelt aan de vergadering voor om voorshands geen opvolger in de vaccature Evers te benoemen.
De vergadering gaat daarmee accoord. Vervolgens wordt de heer Van Lier bij acclamatie herkozen in het bestuur.

8. Rondvraag
De Heer A.P. Hamakers vraagt of er 'n mogelijkheid bestaat dat aan verzamelaars (leden van de vereniging) faciliteiten worden verleend om emblemen te kunnen kopen in de militaire shops of in het depôt retourgoederen.
Voorzitter antwoordt dat zulks helaas verboden is door de Dienst Kwartiermeester Generaal.
De Heer H. Breedveld vraagt naar een mogelijkheid om in het orgaan de rubriek aangeboden/gevraagd wat uit te breiden.
Voorzitter zegt, dat de leden gratis advertenties mogen plaatsen in de rubriek aangeboden/gevraagd mits deze advertenties geen handelskarakter bezitten. Het is dus aan de leden zelf om deze rubriek uit te breiden!
De Heer G. Wellens vraagt waar de Marinefilm van voor 1940 is gebleven. Voorzitter zal hiernaar informeren. Tevens verzoekt de Heer Wellens geen excursies meer te houden in juli en augustus i.v.m. de vacanties.
De Heer A. van Hengel vraagt of het mogelijk is een leesportefeuille samen te stellen met vakbladen op het gebied van uniformkunde e.d. tegen betaling van 'n soort abonnementsgeld en kosten van verzending.
Secretaris antwoordt, dat 'n beetje behoorlijke portefeuille gauw op 'n ƒ 300,-- per jaar komt. Bij 20 deelnemers komt dat dan op ƒ 15,-- plus de aanzienlijke porto-kosten van zo'n ƒ 4,-- per zending. Dat hele systeem is wel erg kostbaar en arbeidsintensief. Wellicht kan in de toekomst eens een lijst met tijdschriften worden gepubliceerd, zodat ieder lid weet wat er op de markt is. Overigens worden werkelijk belangrijke zaken uit tijdschriften ook gemeld in de rubriek 'Militariade'.
De Heer Kl. Sierksma stelt voor een 3 à 4-daagse excursie naar Zweden te maken (Armee-museum en Marine museum in Stockholm).

Voorzitter acht dat (nog) wat hoog gegrepen gezien de kosten. Wellicht in de toekomst als we meer leden hebben!
De Heer J. F. J. Bonewit informeert nog naar de ledenlijst.
Secretaris deelt mede dat het off-set gereed exemplaar bij het medelid Harm Vogts ligt, die het voor ons zou drukken.
Ook de heer A. Weekenstroo had een vraag over de ledenlijst, die hierdoor was beantwoord.
Tot slot vraagt de Heer J. J. de Wolf het woord en spreekt namens alle aanwezigen zijn dank uit voor al het werk, dat door het bestuur in het afgelopen jaar werd verricht.

9. Sluiting

Voorzitter dankt de Heer de Wolf voor zijn vriendelijke woorden. Hij sluit de vergadering met dankzegging voor de actieve inbreng van de leden en deelt mede dat na ongeveer een kwartier pauze de lezing (met film) over het K. N. I. L. door de Heer C. A.Heshusius zal worden gehouden.

10. Lezing over het KNIL

Na een korte inleiding vertoonde kolonel cav b. d. C. A.Heshusius een documentaire film over het voormalige Indische leger, opgenomen in 1940 en getiteld 'Het nieuwe leger'.
De film is in bezit van de Sectie Krijgsgeschiedenis van de K. L.
Voor een ieder was deze film een belevenis omdat men de beelden nog niet eerder gezien had. Aangezien de 45 minuten durende film niet sprekend is, gaf de inleider hierbij het nodige commentaar en diverse explicaties.

4e OPGAVE VAN AANVULLINGEN WIJZIGINGEN OP DE LEDENLIJST
(laatste uitgave)

Nieuwe leden

- KLERKS A. C. Oud dpl kpl Art KNIL
Verschurestraat 114, Hilversum - 1301
Belangstelling: Ridderorden en onderscheidingen, Militaire emblemen, KNIL.

- POUBLON L. J. E. M. LKol Inf b. d.
Allard Piersonkade 26, Voorburg - 2114

Belangstelling: Uniform- en kostuumkunde, KNIL, 2e Wereldoorlog, Kastelen, vestigingen en militaire gebouwen.

- HOEVEN P. J. van der Architect
Melis Stokelaan 2654, 's-Gravenhage - 2051
Belangstelling: Krijgs- en korpsgeschiedenis, Uniform- en kostuumkunde, Ridderorden en onderscheidingen, militaire emblemen, geschut, wapens en munitie, 2e wereldoorlog, mil. motorvoertuigen, tanks, varende KM, Korps Mariniers.

- HUBREGTSE J. J. M. Maj VbdD b. d.
Elzenhof 14, Bodegraven - 2490
Belangstelling: Militaire decoraties en onderscheidingen, Uniformkunde.

- DELLEMIJN A. M.
Nic. Maesstraat 57 huis, Amsterdam - 1007
Belangstelling: Militaire Genealogie, speciaal ook visuele genealogie (portretten e. d.).

- WILSON H. J. T. ambt. R. Universiteit
2e Brandenburgerweg 6, Bilthoven
Belangstelling: Eretekens, medailles en decoraties van Nederland. (opgegeven door H. A. Hendriks).

- BISSCHOP H. E., Rijksambtenaar
van der Heimstraat 37, 's-Gravenhage
Belangstelling: alle onderwerpen van belang voor de krijgsmacht.

Wijzigingen en aanvullingen

In de 3e opgave, onder belangstelling van het nieuwe lid, de Heer W. J. Kniest jr. opnemen: Nederlandse uniformen en emblemen, KNIL, Ned. onderscheidingen en eretekenen.

Afvoering wegens opzegging of overlijden

Eerst nu vernamen wij dat ons lid, de Heer F. J. G. M. Speet op 15 mei 1976 is overleden.
Opzeggingen werden ontvangen van de Heren A. F. Helsloot, A. W. Halberstadt, W. H. Gesner van der Voort en C. W. van der Ven.

afgesloten 12 januari 1977.

JOURNAAL VAN DE COMMISSIE VAN DEN DIRECTEUR GENERAAL MET ZIJN ADJOINCT NA DE GREBBE

Noot van de redactie: Uit het archief van J. C. Hopperus Buma wist onze voorzitter F. L.Diekerhoff een verslag te vinden van een dienstreis in 1796 van twee officieren uit Den Haag naar de Grebbeberg en de vestingwerken in de omgeving. Het waren de naamgenoten H. van Hooff, Directeur Generaal en C. C. van Hooff, Adjoinct, vader en zoon!
Een adjudant heette toen nog adjoinct, hij was niet ergens mee bezig, maar besoigneerde zich ergens over en zijn chef constateerde bij zijn inspectie geen luiheid of nalatigheid maar negligence.
Verder zijn de gemelde tekortkomingen dezelfde als heden ten dage dikwijls voorkomen: personen die ergens waren ontboden kwamen niet opdagen, opgedragen werkzaamheden werden niet uitgevoerd en orders werden slecht of in het geheel niet doorgegeven.
De nalatigen werden over e. e. a. onderhouden en het verzuim werd nog niet aan de krijgstucht getoetst.
Er is derhalve niets nieuws onder de zon. Wat wel nieuw is, of liever gezegd nog oud, dat is dat er op zaterdag en op zondag gewoon dienst werd gedaan.
En de voor het nageslacht bewaarde rapporten wemelen van misgrepen op het gebied van stijl en spelling.Ook wat dat betreft: niets nieuws.
In oude officiersboekjes vinden we dat Hermanus van Hooff, generaal-majoor der genie is geweest en Directeur Generaal der Fortificatiën. Zijn zoon Cornelis Christiaan van Hooff vinden we terug als luitenant-kolonel der genie. Hij verwierf zich ook een bijzondere naam door zijn opmetingen en verkenningen der Grebbelinie.
De titels van de chefs van het korps wisselden nog al eens: in 1795 was dit nog Directeur Generaal van het Corps Directeurs en Ingenieurs en in 1799 bijvoorbeeld is Lieutenant Collonel Directeur L. R. F. Krayenhoff commanderende de Brigade Ingenieurs te Velde.
En nu dan het originele verslag:

Donderdag den 14 July 1796.
's Morgens om 6 uur uit 's Hage gereeden over het huis den Dijl, Leiden etc. : tot Alphen, aldaar koffy gedronken en met nieuwe paarden over Zwammerdam, Bodegraven, Woerden etc. : op Utrecht alwaar wij om 2 uur arriveerden, daar wat gegeten hebbende reden wij met nieuwe paarden over Zeist, Leersum, Amerongen en Rhenen na de Grebbe en arriveerden aldaar om 8 uur en vonden er de Ingenieurs Le Fevre en Lobry en laat kwam ook nog den Capitain Voss uit de Betuwe. Aan wien den Directeur Generaal zeer zijn misnoegen te kennen gaf over het niet hier zijn van den Capitain van Kesteren, aan wien terstond een expresse heeft gezonden om ten eersten hier te komen. Wat betreft het werk aan de Linie daaraan is door de negligence van den Capitain Stuten in den tijd van anderhalve maand niets uitgevoerd en bovendien heeft hij ook nog de onder zijn ordres hebbende Ingenieurs van alles onkundig gelaten en hij zelve is bijna altoos te Wageningen geweest.

Vrijdag den 15 July.
's Morgens heeft den Directeur Generaal 2 brieven per expresse verzonden, een aan den Collonel Stuten en een aan den Capitain Stuten, waarin hij gelast word om ten spoedigsten zig hier te begeven.

Daarop na met de Ingenieurs gesprooken te hebben, overgevaren zijn na de Spees en aldaar het afgestooken fort en het een en ander verder bezigtigd en vervolgens na den eten de 4 forten en intermediare batterijen bezigtigd en vervolgens na Ochten gegaan en aldaar op het Fourgon gaan zitten en om 8 uur aan de Spees geretourneerd.

Zaturdag den 16 July
's Morgens veele notulen gemaakt. Om 2 uur is den Ingenieur Lobry met den Timmerbaas van Cederen overgekomen om over de contracten te spreeken aangaande de sluizen. Vervolgens zijn ook gekomen de Ingenieurs van Kesteren en Voss en te samen na het fort post te Ochten gereeden en hetzelve gezien, als mede de volgende batterij, en vervolgens om 7 uur aan de Spees geretourneerd, alwaar Lobry en van Cederen ook kwam en verder de contracten over de sluizen in ordre gebragt en een brief ontfangen van de Collonel Stuten.

Zondag den 17 July
's Morgens vroeg den Capitain Stuten gearriveerd, die door den Directeur Generaal zakelijk werd onderhouden. Vervolgens met Lobry nog eenige veranderingen in gemelde contracten gemaakt en 's namiddags met van Kesteren en Voss de bestekken voor de Betuwe nagezien. Ook is den Capitain Stuten wederom na Zutphen vertrokken ten einde zijn zaken te arangeeren om morgen weder hier te zijn.

Maandag den 18 July
's Morgens vroeg is Lobry overgekomen en de contracten zijn volledig afgemaakt. Vervolgens na de Grebbe overgevaren en aldaar gezamentlijk de besteedingen voor de Betuwe gereguleerd en om 1 uur te rug gegaan. Voorts 's namiddags met de Ingenieurs verder de Betuwsche bestekken nagezien.

Dingsdag den 19 July
's Morgens eenige notulen gemaakt en vervolgens is den Amptman Geitenbeek gekomen, waarmede den Directeur Generaal enige arangementen heeft gemaakt en voorts samen overgevaren en bij den Capitain van Kesteren gegeten.
's Namiddags gecontracteerd wegens het droogmaken der sluizen aan de Grebbelinie, waarvan het eene perceel is aangenomen bij J. van de Weeteringh voor ƒ 1.600,-- en het ander bij Jacobus van Huissteen voor ƒ 1.025,--.
Voorts samen na den Spanjaardsdijk gereden en dezelve bezigtigd.

Woensdag den 20 July
's Morgens eenige notulen gemaakt en gewandeld.
's Namiddags overgevaren en gebesoigneerd over de besteedingen.

Donderdag den 21 July
's Morgens van de Spees gereden over de Grebbe, Rheenen, Amerongen, Wijk te Duerstede, Utrecht, Meerten, Hermelen, Bodegraven, Zwammerdam, Alphen, Oudshoorn, Molenaarsbrug, Koukerk, Lijerdorp, Leiden, Haagsche Schouw, Huis den Dijl en om $\frac{1}{2}$8 in 's Hage terug gekomen.

Hermanus van Hooff, geboren te Namen 19 december 1740, alwaar zijn vader Cornelis van Hooff kapitein in het Regiment van Generaal van Randwijk was.
Hermanus maakte carrière als genieofficier in het Staatse Leger. Hij werd in 1795 aangesteld als Directeur-Generaal van 's Lands Fortificatien en van het Corps Ingenieurs.
Overleden als gepensioneerd generaal-majoor der genie op 15 maart 1809 te Deventer.

Cornelis Christiaan van Hooff, geboren te Hasselt (Ov.) op 2 augustus 1778, alwaar zijn vader Hermanus van Hooff in opdracht van generaal Dumoulin doende was het Oostelijk-frontier in kaart te brengen.
Cornelis Christiaan nam als luitenant-ingenieur deel aan de veldtocht in 1799 in Noord-Holland. Hij diende als majoor-ingenieur onder Chassé in Spanje en had een werkzaam aandeel in het in staat van tegenweer brengen van Madrid. Overleden tengevolge van de in de Spaanse veldtocht geleden ontberingen (tering) op 14 maart 1812 te 's-Gravenhage.
Was na terugkeer uit Spanje in 1809 adjudant en vertrouweling van Generaal Krayenhoff.

Zaturdag den 6 Augustus.
's Morgens wederom uit 's Hage vertrokken over Alphen en Utrecht na de Grebbe en verder na de Spees.

Zondag den 7 Augustus.
's Morgens zijn de Ingenieurs overgekomen en samen over 't een en ander gesprooken.
's Namiddags is den Directeur Generaal na de Grebbe gegaan en aldaar bij Voss thee gedronken.

Maandag den 8 Augustus.
's Morgens zijn de Ingenieurs wederom overgekomen en er zijn door de aanwezende aannemers veele reflectien gemaakt. Gelijk ook 's namiddags wanneer den Directeur Generaal zig wederom aan de Grebbe bevond en van de aannemers een nota ontfing welke zij gaarne in de bestekken wilden gezet hebben.

Dingsdag den 9 Augustus.
's Morgens vroeg zijn de Ingenieurs overgekomen en een verklaring uit de gemelde nota geformeerd om in de bestekken in te vullen.
Om 10 uur kwam den Amptman Geitenbeek en de besteeding geschiede vervolgens, en eindigde om 12 uuren. Den Amptman heeft bij den Directeur Generaal gegeten.
's Namiddags zijn aan de bestekken ingevuld en de gemelde verklaring er ingevoegd.

Woensdag den 10 Augustus.
's Voormiddags zijn door de Ingenieurs, Aanneemers en Borgen de bestekken onderteekend en 's namiddags heeft den Directeur Generaal aan alle de Officieren een dinê gegeven aan de Grebbe.

Donderdag den 11 Augustus.
Nog het een en ander in order gemaakt.

Vrijdag den 12 Augustus.
's Morgens van de Spees vertrokken en 's avonds in 's Hage geretourneerd.

UIT HET DAGBOEK VAN LUITENANT DONCK (II)

door C. A. Heshusius

Eerste standplaats: Batavia

Na de laatste nacht aan boord van het stoomschip 'Salak' in de haven van Tandjong Priok bij Batavia te hebben doorgebracht, ging het suppletie-detachement voor het KNIL op 22 februari 1899 aan land, op weg naar Batavia. Donck zou hier een maand blijven alvorens hij naar de Buitengewesten zou gaan.
Die maand in Batavia was natuurlijk zeer bijzonder, want hij zag daar voor het eerst het garnizoensleven in de hoofdstad van Nederlands-Indië aan het eind van de negentiende eeuw. Op die woensdag 22 februari maakte het detachement zich al zeer vroeg gereed om van boord te gaan en Donck schrijft in zijn dagboek: ' . . . al zou ik van nature niet matineus zijn, dan zou ik toch zeker op deze dag vroeg zijn opgestaan. Welke indrukken zou ik vandaag niet te verwerken krijgen?'

Om zeven uur in de ochtend kwamen al een paar kennissen aan boord om onze luitenant te begroeten en te vertellen dat hij geplaatst was bij het 10e Bataljon Infanterie te Batavia: daar was Donck bijzonder tevreden mee. Vlak daarna kwam de Plaatselijk-Adjudant, de toegevoegde officier van de Plaatselijke Commandant (zoiets als garnizoenscommandant) aan boord om Donck tijdens het ontbijt enige aanwijzingen te geven in verband met het debarkeren van het detachement.

'Toen alles voor de afmars gereed was, wij van kapitein en andere scheepsofficieren afscheid hadden genomen, verlieten wij het schip dat ons toch veilig over had gebracht, marcherende in de richting van het station waar om 9.00 uur de trein ons naar Batavia zou brengen'.

Dat schip had iets geborgens; het had de mensen dan toch maar van Rotterdam over de zeeen helemaal naar de andere kant van de wereld, naar Nederlands-Indië gebracht. En nu stapte het detachement in de trein welke in de zinderende hitte de havenplaats Tandjong Priok verbond met het circa 8 à 10 km verder liggende Batavia; het was een stoomtrein, die al boemelend in traag tempo alle stadsstationnetjes aandeed.

'Op onze kleine reis per trein keek ik mijn ogen uit naar al dat nieuwe dat mijn ogen trof. Weliswaar regende het, het was nog de natte moesson, maar dat maakte dat alles er zo heerlijk fris uit zag. Als vogelliefhebber hoorde ik natuurlijk ook al de verschillende vogelgeluiden; best had ik de trein willen verlaten om per voet verder te gaan'.

En zo passeerde men ook het station Batavia-Benedenstad. In de vorige eeuw had iedereen in Indië echt nog de tijd, want op dat station stond weer een kennis van luitenant Donck om hem te begroeten en hem het laatste nieuws te vertellen. Het ging allemaal nogal gemoedelijk toe. Pas op het station Senèn verliet het detachement de trein; dat was op nauwelijks een kilometer afstand van het kazernecomplex, dat zuid van het Waterlooplein in het stadsdeel Weltevreden lag.

Eerste kennismaking met de zo afwijkende indische militaire maatschappij

'Op station Senèn stapten wij uit; eén der fuseliers die hier bekend was, leidde het detachement naar het kampement van het Subsistentenkader waar ik de manschappen in administratie kon overgeven'. Natuurlijk wel vreemd dat daar niemand stond van het Subsistentenkader, een soort opvangcompagnie; men wist toch, zouden wij zo zeggen, dat er een detachement uit Holland kwam en er had toch wel een gids aan het station kunnen staan; maar, enfin, men kwam dus in het kazernement aan. Het werd weer een beetje een anti-climax, want toen luitenant Donck de mensen van het detachement in administratie had overgegeven, stond bij in dit kampement in zijn dooie eentje.

'Daar stond ik nu. Mijn medegeleiders hadden dadelijk weg kunnen gaan daar het overgeven nogal wat tijd vorderde. Niemand kon mij de weg wijzen. Geen woord maleis kennende, moest ik maar zien hoe ik terecht kwam. Eerst naar de Plaatselijke Commandant; daarna naar de Afdelingscommandant; naar de Chef van het Wapen der Infanterie en tenslotte naar het kampement van het 10e Bataljon'.

En deze autoriteiten loopt Donck dan af. Hij zal in de warmte misschien ook wel een rijtuigje gehuurd, hebben, maar dit blijkt niet uit zijn verhaal.

Hij maakte dan zijn opwachting bij de Chef van het Wapen der Infanterie, generaal-majoor J. W. Stemfoort: 'Deze ontving in witte burgerkleding. Een maleise bediende (djongos) duwde mij een leitje onder de neus met griffel, waaruit ik de gevolgtrekking maakte dat ik daar mijn naam maar moest schrijven.

Hij kwam toen terug en wees mij de weg naar het kantoor; ik trof daar een heer in witte kleding aan. Op goed vertrouwen 'generaalde' ik hem maar; ik had het bij het rechte eind. Hij vertelde mij dat ik over 9 à 12 maanden wel naar buiten, de Buitenbezittingen zou gaan en mij dus maar goed en spoedig moest inschieten'. Bij het lezen van dagboekregels sloegen wij ook even de hele oude 'officiersboekjes' na en zochten de door hem genoemde oudere collega's van Donck op. Zo blijkt dat generaal Stemfoort Ridder Militaire Willemsorde 3e klasse was en dus al eerder het ridderkruis 4e klasse zal hebben verkegen. Zo kort voor de eeuwwisseling treffen we in de boekjes verschillende MWO's aan bij het KNIL. Dit zal Donck toen ook allemaal bespeurd hebben en het moet voor hem - officier in hart en nieren - een zekere stimulans hebben gegeven om in een leger gedetacheerd te zijn waar vele bijzonder moedige mensen gehard waren door de krijg.
Bij ons wordt overigens de indruk verkregen dat deze meldingen in Batavia nogal gemoedelijk gebeurden. Later, in de dertiger jaren bijvoorbeeld, was de melding van een uit Nederland aangekomen jonge luitenant uitgegroeid tot een ceremonie of een soort exercitie. Het tenue was voorgeschreven en ook de later debarkerende officier diende in snel tempo in Batavia (er werd dan meestal door de jonge luitenant een taxi gehuurd) de autoriteiten af te lopen om de verplichte meldingen te verrichten in een smetteloze tenue, witte uniform, zwarte kepi, witte handschoenen en sabel. Maar vlak voor de eeuwwisseling ging dat, lijkt ons, iets rustiger toe.
'Voor een bezoek aan het 10e Bataljon was het echter te laat geworden zodat ik de weg insloeg naar het Java-Hotel waar ook mijn beide collega's voorlopig hun intrek zouden nemen'. Het Java-Hotel lag in de onmiddellijke nabijheid van het Waterlooplein in de wijk ten noorden van het Koningsplein tussen dat plein en de kade noord daarvan, Rijswijk geheten.
Daar waren twee kades, waarvan de ene Rijswijk heette en de andere Noordwijk; typisch hollandse namen in het oude Batavia. Het was ook aan de zijde van Koningsplein-Noord waar het paleis van de gouverneur-generaal was gelegen.
Luitenant Donck gaf de volgende beschrijving van het voor hem, zojuist uit Nederland komend, wel zeer vreemd aandoende hotel: 'Dat Java-Hotel maakte op mij een eigenaardige indruk; een laan met hoge bomen en aan beide zijden kleine paviljoentjes, welke hoger dan de weg zijn gelegen; paviljoentjes van één kamer met voorgalerij; de eetzaal bevindt zich aan het einde van de laan. Deze laan vormt de verbinding tussen Rijswijk en het Koningsplein'.

Donck krijgt als vrijgezel een groot diensthuis aangewezen en maakt kennis met de tangsi (kampement)

Op het 'plaatsbureau', dat is dus het KNIL-woord voor garnizoensbureau, had Donck vernomen dat hij een gouvernementswoning zou krijgen, een dienstwoning dus, aan het Waterlooplein en wel in Blok B. Het KNIL heeft altijd dienstwoningen gehad.
Deze waren voor wat betreft grootte en comfort in klassen ingedeeld en zo had dus een luitenant een groter huis dan een sergeant en een kapitein weer een groter huis dan een luitenant. Men sprak van luitenantshuizen, sergeantshuizen, kapiteinshuizen enz.
Voor zo'n huis moest men een bepaald percentage van zijn tractement betalen, meestal 10 à 12%. Het was echter wel zo dat een woning verplicht kon worden toegewezen; men kon deze niet weigeren en moest er dan wel in trekken.

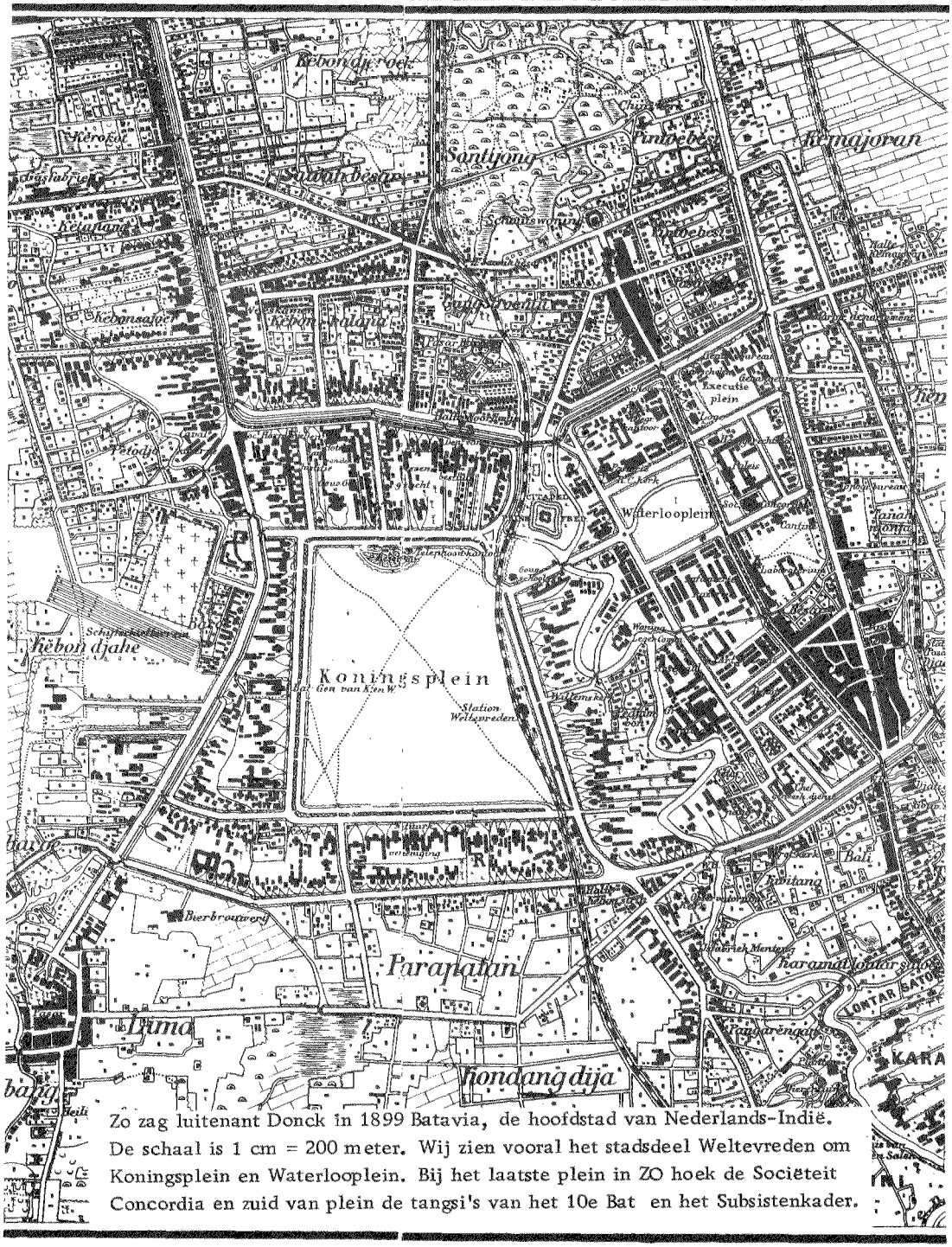

Zo zag luitenant Donck in 1899 Batavia, de hoofdstad van Nederlands-Indië. De schaal is 1 cm = 200 meter. Wij zien vooral het stadsdeel Weltevreden om Koningsplein en Waterlooplein. Bij het laatste plein in ZO hoek de Sociëteit Concordia en zuid van plein de tangsi's van het 10e Bat en het Subsistenkader.

Soms was dit een zegen als er huizennood was, maar als er te veel huizen waren, was er sprake van enige dwang en vond niet ieder het prettig dat hij een dienstwoning kreeg aangewezen.
En 's middags ging luitenant Donck die niet van een siësta hield, iets doen wat vele nieuwelingen in Batavia plachten te doen wanneer zij het kolossale Koningsplein zagen:
'Na de lunch neusde ik eens rond, zag het grote Koningsplein daar voor mij en ineens kwam de lust in mij op om dat plein, waarvan het midden door een grote grasvlakte wordt ingenomen en waarop het vee graasde, eens om te wandelen'.
Het Koningsplein heeft zijden van 1 km bij 0,85 km. Het is ongeveer vierkant met rechte hoeken. De omtrek is bijna 4 km en het zal in de hitte van de Bataviase namiddag wel een behoorlijke warme wandeling zijn geweest. 'Nu, die wandeling duurde een uur. Mooie grote huizen omzoomden dat plein. Prachtige grote bomen beschaduwden de wegen waar aan de kanten de warongs een plaatsje hadden gevonden'. (warong is een simpel inheems eethuisje).
Batavia in die tijd was nog niet zo heel groot. De stad droeg de bijnaam van 'De Koningin van het Oosten'. De benedenstad was steeds erg rommelig maar in het toen nog moderne europese gedeelte, Weltevreden meer stroomopwaarts aan de rivier, kreeg de hoofdstad werkelijk allure door de ruime aanleg, de prachtige erven om de woningen en het opgaande geboomte met een overvloed aan schaduw en vlammende geelrode bloesem.
Kennelijk is de eerste dag nóg niet vermoeiend genoeg voor Donck geweest want:
'In de vooravond met de collega's een bezoek aan de Societeit Concordia gebracht, waar des woensdags (en dat is het heden) in de vooravond en zaterdags in de na-avond concert wordt gegeven. Het zitten wisselt men eens af met een loopje door de aardige tuin'.
De Societeit Concordia lag ook aan het Waterlooplein(nu in 1977 bestaat dit gebouw nog; het heeft echter een andere bestemming gekregen).
De volgende dag, donderdag 23 februari, was luitenant Donck om half negen reeds in het kampement van het Subsistentenkader om daar zijn detachement aan de commandant te presenteren. Na afloop daarvan ging hij door naar het nabijgelegen 10e Bataljon en meldde zich daar bij de bataljonscommandant en de commandant van de 4de Compagnie waar hij werd ingedeeld. Tot zaterdag kreeg hij verlof om zijn huis in te richten en om zich in te werken in de nieuwe omgeving. Het was nu ook toevallig Chinees nieuwjaar en 's avonds heeft hij zeker wel genoten van een kijkje in een Chinese wijk waar een oorverdovend lawaai van muziek en vuurwerk heerste. En de vrijdag gebruikte Donck om naar Tandjong Priok te gaan om zijn spullen in te klaren en naar zijn woning te brengen.
'Dat huis moet door de Genie nog eerst schoongemaakt worden waarna ik meubels ga huren. Een getrouwd collega betaalde voor zijn ameublement f 12,-- per maand, ik denk dus met f 10,-- wel klaar te komen'.
Wij zullen later nog gewaarworden wat een tweede luitenant in die tijd aan netto salaris ontving. Het blijkt voorts dat het meubilair gehuurd moest worden en niet verkocht; dat is ook wel te begrijpen; men werd in Indië nogal eens overgeplaatst. Kennelijk was huren in Batavia toen goedkoper dan kopen en daarna weer verkopen. Het huis moest nog door de Genie worden schoongemaakt; dat klopt, want de Genie was eigenlijk de 'huisbaas'.
Zo'n dienstwoning werd geheel schoongemaakt, gewit en de lekken in het dak gerepareerd door de Dienst der Genie.

En dan komt zaterdag 25 februari 1899 de dag dat Donck voor het eerst dienst deed. Uiteraard was de zaterdag toen nog een gewone werkdag.
Donck schrijft het volgende: 'Vandaag voor het eerst in dienst; het was inspectiedag. Ik had dus gelegenheid mijn peloton europese fuseliers te zien. Na afloop der inspectie hadden wij bijeenkomst van officieren. Voor mij een goede gelegenheid met de officieren van het bataljon kennis te maken. Regel is het, dat na afloop der inspectie bijeenkomst van officieren plaats heeft waarbij reglementen worden besproken of door een der officieren een of ander onderwerp wordt behandeld'.
Het 10e Bataljon Infanterie uit Batavia had een europese compagnie, of een z. g. fuseliers-compagnie. Fuselier is de naam voor een europees infanterist. Van de achttien veldbataljons, die het Indische Leger toen had, bezaten er vijf twee europese compagnieën, de andere dertien slechts een. Later, met alle bezuinigingen zouden er bataljons komen zonder europese compagnieën; europese soldaten werden te duur . . . . . ; inheemse manschappen waren voordeliger Ambonezen, Javanen en Menadonezen of Timorezen.
De officiersbijeenkomsten op zaterdag heeft men in het KNIL gehandhaafd tot aan de 2e Wereldoorlog; er werden lezingen gehouden of de bataljonscommandant behandelde iets uit de reglementen: tactiek, velddienstoefeningen enz. Er was op zaterdag ook altijd inspectie in het kampement en alles, ook de vrouwenloods, werd dan goed gereinigd. De vrouwenloods was de barak waarin de in het kazernement wonende echtgenoten en kinderen van de niet-europese militairen beneden de sergeantsrang gedurende de diensturen dienden te verblijven; zij mochten in deze uren niet in het kampement komen en hielden zich op in een afgeschoten deel van dat kampement, de vrouwenloods, alwaar de dames kookten en de gezinswas deden en waar zij met hun kinderen wachtten tot een moment dat te circa één uur in de namiddag het signaal 'afslag' werd geblazen. Dan kwamen zij met hun kinderen en de gereedgemaakte rijstmaaltijd het kampement binnengestormd en gingen met manlief eten op de chambree waar zij allen gehuisvest waren. De commandant van het 10de Bataljon was de majoor W. J. A. Roijen; de naam van de compagniescommandant vernemen we nog niet.
Het lukte Donck inderdaad om voor ƒ 10,-- per maand een stel meubels te huren.
Verder nam hij een indonesische huisjongen in dienst die Retok heet. Dat kostte ook ƒ 10,-- in de maand; de man zorgde echter zelf voor zijn eigen kost maar hij mocht daarentegen in de bijgebouwen slapen. Voor wat betreft de menage nam Donck een abonnement van ƒ 50,-- per maand en voor dat bedrag kreeg hij een rijsttafel als middageten en daarnaast ook het avondeten. De maaltijden werden door de huisjongen afgehaald. Donck at dus zogezegd 'van de kok'; het ontbijt verzorgde hij zelf. Bij al deze handelingen moest er natuurlijk het nodige maleis worden gepraat; een collega hielp onze jonge luitenant daarbij en gaf hem een boekje met allemaal maleise woorden, waarin Donck ijverig ging studeren.
De volgende dag, zondag, werd er heel wat gedaan in het luitenantshuis op het Waterlooplein. De koffers arriveerden uit Priok en Donck ging deze met zijn huisjongen uitpakken. Tegelijk kwamen er al dragers aan, Chinezen, die de gehuurde meubels in huis kwamen plaatsen. De grote kist uit Holland werd uitgepakt.

Een grote eer: opwachting bij de Legercommandant

Op maandag de 27ste februari 1899 presenteerde de betaljonscommandant luitenant Donck bij de Commandant van het Leger. Dat was een bijzondere ceremonie.

De legercommandant was de luitenant-generaal L. Swart (ook al M. W. O. 3!) die resideerde in een fraai huis in het tussen het Waterlooplein en het Koningsplein gelegen Hertogspark. Het is niet bekend waarom Donck deze eer te beurt viel want in latere jaren was het beslist niet zo dat pas aangekomen tweede luitenants hun opwachting maakten bij de legercommandant. Na de presentatie was Donck verder vrij van dienst en hij profiteerde daarvan om naar de gasfabriek te gaan teneinde een paar gaskronen te huren en tevens aansluiting op de gasleiding te regelen. Hij wenste 's avonds tenminste behoorlijk licht in zijn huis te hebben met deze gaskronen. Electriciteit was er toen nog niet.

De eerste uitruk-oefening bijna een drama

Op dinsdag, de 28ste februari had Donck zijn eerste militaire mars in de tropen.
Per slot van rekening was hij infanterist en hij zou nog menige kilometer in de tropen moeten marcheren. 'Vandaag kennis gemaakt met de ongemakken, verbonden aan een mars in de tropische zon; 5.45 uur appèl in de tangsi, dus een uur vroeger opstaan.
Het is een groot voordeel dat de officierswoningen om en nabij de tangsi staan. Het geheel vormt dus feitelijk het kampement'.
Een zeer juiste opmerking: de woningen van de officieren en de onderofficieren waren allen onmiddellijk om de kampementen heen gegroepeerd, dus in de buurt van het Waterlooplein. Later zouden in Batavia en in het nabij gelegen Meester Cornelis nog meer kazernes verrijzen en ook daar kreeg men dat de dienstwoningen bij deze kazernementen waren gelegen.
Men zat dus vlak bij de dienst. Het had ook wel nadelen want men was nooit geheel uit de dienst; steeds was men omringd door de woningen van zijn collega's, wat weliswaar de nodige gezelligheid veroorzakte, maar ook wel eens onvrij was.
Het werd die dag een marsoefening van ongeveer 20 à 25 km, een forse mars dus.
'De bataljonscommandant hield voor zijn bataljon een marsoefening; wij marcheerden over Jacatra naar Tandjong Priok. Wat ik zo vaak in tijdschriften had gezien zag ik thans in werkelijkheid. In de benedenstad de oud-hollandse huizen en huisjes met de ouderwetse luiken en de bekende onderdeur; de vensters met die kleine ruitjes, de luifels, ja, je kon je het zo best voorstellen hoe onze voorouders hier een stukje Holland in den vreemde bouwden. Thans huizen hier de chinese handwerkslieden en neringdoenden'.
De naam 'Jacatra' is afkomstig van een oude inheemse veste en kampong die door Jan Pieterszoon Coen met de grond gelijk werd gemaakt. Wij leerden eertijds dat jaartal nog op school: in 1619 stichtte J. P. Coen Batavia op de puinhopen van Jacatra.
En in de benedenstad van het huidige Jakarta, genaamd naar het zelfde oude Jacatra uit het begin van de 17e eeuw, staan nog steeds zeer veel van deze oudhollandse huizen. In het bijzonder vallen daar nog immer enkele grachtjes op, het oude stadhuis en het oude zogenaamde Coenhuis, dat thans een gemeentelijk museum is.
En in deze zelfde benedenstad kwam luitenant Donck, marcherend met het bataljon, langs een vrij macaber schouwspel: 'Wij trokken voorbij een muur waarop een in steen gehouwen doodskop. Dit stelde voor het hoofd van Pieter Eberfelt, de man die getracht had Jacatra te verraden. Hij zou op deze plaats opgehangen zijn'.
Iets is hiervan zeker waar in 1721 was op deze plek onthoofd Pieter Erberfelt, een mesties, vermogend burger van Batavia. Hij werd er van verdacht een opstand tegen het gezag van onze V. O. C. (Verenigde Oost Indische Compagnie) te hebben opgezet.

In de benedenstad van Batavia zag Donck tijdens een mars met het bataljon plotseling een macaber toneel: het afgehouwen hoofd van Pieter Eberfelt. Deze foto nam de auteur in 1976 in Jakarta.
Boven op de muur de kop en daar onder een heel verhaal in het oud-nederlands.

Zijn huis werd geraseerd en een gedenkteken werd aldaar geplaatst; bovendien werd het afgehouden hoofd op de muur tentoongesteld; op die plaats zou nooit meer mogen worden gebouwd. Heden ten dage staat dat hoofd nog steeds op die muur, maar Pieter Erberfelt is thans in de conceptie van de huidige gemeenschap in Indonesië verzetsheld geworden.
Nadat het bataljon de benedenstad was doorgetrokken sloeg men rechtsaf, naar het oosten, en ging toen langs het bekende kanaal dat aan de kust van de benedenstad langs Antjol naar Tandjong Priok loopt.

Het was wel warm en Donck had . . . , maar enfin, zullen wij het hem maar zelf laten vertellen . . . . . ?:

'Langzamerhand brak de zon door; wij leefden nog in het laatste gedeelte van de natte moeson. Het werd toen braaf warm. Transpireren geen gebrek; hoe gezond dat ook moge zijn, voor mij werd het fataal want mijn gewoonte in Holland getrouw, had ik mijn veldfles niet gevuld. Zo langzamerhand vielen er nog al wat manschappen uit. Wij waren nog een uur van de tangsi verwijderd toen ik het braaf te kwaad kreeg'.

Luitenant Donck is bijzonder eerlijk dat hij dit alles trouw aan ons vertelt. Wij hebben zélf als 2e luitenant zwetend langs dit kustgedeelte gemarcheerd, de moerassen en de loodzware hitte eveneens verwensend. Het liep echter allemaal goed af:

'Gelukkig hield de colonne een tien minuten rust. Aan de voet van een boom gezeten bracht een fuselier mij wat water, terwijl de onderluitenant mij wat vruchten bracht. Dit kikkerde mij weer op zodat ik de mars ten einde kon brengen. Maar wat was ik blij toen ik kwart voor twaalf in mijn huis belandde, waar Retok mij wat ijswater kon geven. Een lesje had ik ontvangen. Nooit rukte ik meer met ledige veldfles uit, alhoewel ik nooit méér dronk dan nodig was om het verlies aan vocht aan te vullen'.

Het ijswater dat de luitenant van zijn huisbediende kreeg was wat bijzonders in die tijd in de tropen. Inderdaad blijkt uit een stadskaart die bij het dagboek is aangetroffen, dat in Batavia aan het eind van de vorige eeuw reeds een bedrijfje bestond, de 'IJsfabriek Menteng'.

Later is Menteng een bekende en deftige europese woonwijk geworden.

Op 3 maart 1899 had Donck zitting in een krijgsraad, voor het eerst van zijn leven en als jongste lid van de zeven collega's die eveneens in dit college zaten. Wat voor een zaak voor - kwam, dat vermeldde hij niet.

Voorts kreeg hij in het bataljon opdrachten om onderzoeken te houden betreffende allerlei krijgstuchtelijke zaken; huishoudelijke onderzoeken of 'voorlopige onderzoeken' zoals indertijd in de Oost heette: 'Verder had ik die dag ook nog een vooronderzoek te leiden, welke baantjes in je vrije uren plaats hebben. Des avonds om zeven uur legde ik de pen er bij neer om thuis fijn rustig te gaan zitten op mijn voorgalerij'.

Een typische zaak in het indische leger was wel dat officieren, en dat waren meest jonge luitenants, die belast werden met vooronderzoeken, deze maar te doen hadden in hun eigen vrije tijd. Hoewel dit ook 'dienst' was, was het uitdrukkelijk voorgeschreven dat een en ander niet in de diensturen mocht geschieden. Tegenwoordig geen haalbare zaak meer, maar tóen heel gewoon en door een ieder geaccepteerd. Maar desniettemin toch niet minder curieus!

(Noot van de auteur: Aangezien enkele woorden uit het dagboek niet meer goed te lezen zijn, terwijl wij geen matador in de spelling uit vorige eeuw zijn, werden alle aanhalingen in de huidige spelling weergegeven. Voorts stelden onze leden, de heren van der Vlis en Lancker in een - zeer gewaardeerd - commentaar op stuk I, dat luitenant Donck op de 'Salak' beslist in de eerste klas moet hebben gereisd; hij zat immers naast de gezagvoerder aan tafel. Inderdaad juist. Tot circa 1930 reisden ook luitenants nog in de eerste klas op mailboten. Kort daarna viel de scheiding onder de subalterne officieren: luitenants tweede en kapiteins eerste klas.)

(wordt vervolgd).

DE STOOMVECHTWAGENS van de Studieafdeling Militaire Folklore

door H.V. Loeffer.

In de NRC/Handelsblad verschijnt vanaf 1 juli een serie artikelen van de hand van een schrijver die zich van de ludieke schuilnaam K. van Hippel bedient. Deze serie is getiteld 'Enige aspecten van de oorlogvoering te land in de tweede helft van de negentiende eeuw' en handelt over de geschiedenis van de stoomvechtwagen. Het is een prachtige persiflage op de verhandelingen die door tank- en andere wapenhobbyisten plegen te worden geschreven. Door verwijzingen naar bestaande bronnen als Carl von Clausewitz: 'Vom Kriege' en N. Bosboom: 'In moeilijke omstandigheden' wordt een quasi-historische achtergrond gegeven aan de door stoom- en windmotoren voortgedreven vechtwagens die zouden zijn geconstrueerd door lieden als de Franse artillerie-officier Cugnot en de Pruisische constructeur Helmuth Massmangel.

Zoals bij de echte publicaties dikwijls het geval is, staan ook hier betweterige specialisten te dringen om hun nog gedetailleerder kennis te demonstreren of de fiolen van hun toorn over het hoofd van de schrijver uit te storten, vanwege onnauwkeurigheden en onvolledigheden in zijn artikelen. In deze serie mengden zich tot nu toe Douwe Roubykreks (wat op twee letters na klopt met de letteromzetting van de naam Rudy Kousbroek) en Vorstin Troubetskoi (Oi, weer Kousbroek). Roubykreks geeft talloze technische bijzonderheden van de door zijn overgrootvader, generaal der artillerie Udo Roubykreks (geboren 1829 te Luik, overleden 1916 te Steenwijkerdeel) ontworpen stoomvechtwagens en beschrijft hun levensloop vanaf 1884 (de SVW 05 zakt door een brug in Giethoorn) tot 1931 (SVW 06 gesloopt als gevolg van de 'geen man en geen cent' politiek). Vorstin Troubetskoi, kleindochter van Prins Wladimir Troubetskoi vraagt zich vertoornd af, waarom Hippel de Russische bijdrage aan de stoomvechtwagens zo opvallend negeert? De Russen hadden nog dergelijke vechtwagens in 1914: de nederlaag bij Tannenberg werd pas geleden toen de Duitsers deze hadden buitgemaakt! Solzjenitsyn en Trotski krijgen in de loop van het betoog een veeg uit de pan en de Vorstin eindigt met een hommage aan de Nederlandse troepen die in 1940 een Duitse pantsertrein bij Venlo wisten te stoppen.

Tot zover een verhaal om bij te glimlachen; het wordt om te schateren door een ingezonden stuk in dezelfde krant op 10 augustus 1976, waarin W.C. Fiege de bestraffende vinger opheft tegen de Vorstin: de Duitse overwinning heeft een heel andere verklaring, Solzjenitsyn is een eerlijk man en in de meidagen hebben de Nederlanders ook bij Westervoort een Duitse pantsertrein vernield. Aan het eind van zijn stukje vraagt W.C. Fiege zich aarzelend af of het misschien toch een practical joke betreft. Zo ja, dan kan hij het grappige er niet van inzien! Wij wel! Of zou W.C. Fiege ook een letteromzetting zijn?

HET EINDE VAN FORT GOEGOER MALINTANG (Sumatra)

door A.F. Lancker.

Op het kaartje op blz. 22 van het Maartnummer 1976 van Mars et Historia staat aangegeven het Fort Goegoer Sigandang; het kaartje werd ontleend aan de door W.F. Versteeg in 1857 samengestelde kaart van Midden-Sumatra. Even ten zuiden van het fort Goegoer Sigandang liggen de plaats Padang-Pandjang en de op een steenworp afstand hiervan gelegen kampong Goegoer Malintang. Volgens het boekwerk van A.S.H. Booms 'Neerland's krijgsroem in Insulinde' was bij deze kampong een benteng opgericht welke was gelegen tegen een ravijn.

De in de voormalige koloniеën (onverschillig aan welke natie deze kolonie toebehoorde) gevoerde gevechten tussen regeringstroepen en opstandige bevolkingsgroepen waren niet te vergelijken met die in een Europese oorlogvoering. In het laatste geval werd nog wel eens het begrip 'krijgsgevangen' erkend, maar militairen die in de koloniën in handen waren gevallen van opstandelingen werden in het gunstigste geval direct gedood door afhouwen van het hoofd of dolksteek in het hart; zij werden echter vaker op een meer barbaarse wijze om het leven gebracht. Dat deze handelwijze op reparcussies van de zijde van de soldaten leidde was, hoewel niet te billijken, en zelfs verboden, toch wel verklaarbaar.
Het leek mij juist om dit even in herinnering te brengen, want wij moeten proberen elk stukje geschiedenis te zien en te beoordelen naar de normen welke toen golden.
Hoewel het tegen 1840 vrijwel gedaan was met de macht der Padri's laaide het verzet nog min of meer regelmatig hier en daar weer op. Meestal waren er aanwijzingen als er iets broeide, zoals het wegzenden van vrouwen en kinderen uit de kampong of streek, een toenemend brutaal optreden van fanatieke priesters, nachtelijke vergaderingen etc.
Onze detachements- en fortcommandanten waren dan extra op hun hoede. Maar totaal onverwacht voor het Nederlandse bestuur brak op 24 februari 1841 in het district Batipo, met hoofdplaats Padang-Pandjang, een opstand uit. De bezetting van Goegoer Matintang wel gealarmeerd door een vlammenzee in Padang-Pandjang en door gegil van omwonenden, dacht eerst aan een door onvoorzichtigheid onstane brand. Eerst toen een groep tierende Padri's, zwaaiend met klewangs en lansen, waarvan het bloed droop der slachtoffers die zich niet bij de opstand hadden willen aansluiten, voor de nog openstaande poort van de benteng verschenen, realiseerde de commandant, de tweede-luitent Banzer, zich de ernst van de toestand. Maar toen was het reeds te laat om de poort alsnog te doen sluiten.
De Padri's waren reeds binnen de enceinte toegestroomd en omringden de zwakke bezetting, welke slechts met de bajonet bewapend was. Het gelukte Banzer echter zich met zijn mannen en hun vrouwen en kinderen de omsingeling te doorbreken en zich in het reduit terug te trekken. Hier konden de militairen eindelijk van munitie worden voorzien. Maar dat was dan ook alles. Door een onbegrijpelijke nalatigheid of onoordeelkundig inzicht was het reduit slechts ingericht tot opslag van munitie, maar er waren geen voedselvoorraden aangelegd, er was geen put en er was geen gelegenheid tot legering. De aarden omwalling, beplant met een paar stukken geschut, sloot aan op het ravijn.
De opstandelingen deden eerst enige aanvallen op het reduit, maar deze werden steeds afgeslagen, zij het ook ten koste van doden en gewonden aan onze zijde. De doden werden ter plaatse begraven, voor de gewonden was geen druppel water ter leniging van hun dorst of verkoeling hunner wonden. In tegendeel, de zon brandde onbarmhartig in het reduit.
Eerst na het invallen der duisternis gelukte het de sergeant Holy en enige vrijwilligers naar buiten te sluipen en een paar emmers modderig water, een varkentje en wat aardvruchten te bemachtigen. De situatie werd zo benard dat Banzer de zich daartoe vrijwillig aangemelde Madoerese fuselier Soerotto er op uitzond om aan een nabij gelegen militaire post hulp te gaan vragen; later is gebleken dat Soerotto in handen der Padri's was gevallen en op bestiale wijze was omgebracht.
Bij één der talrijke aanvallen gelukte het een aantal Padri's over de borstwering te klimmen, doch door persoonlijk ingrijpen van Banzer en de sergeant-majoor-geweermaker Schelling kon erger worden voorkomen;

de binnengedrongen Padri's werden afgemaakt, waarna verdere aanvallen uitbleven.
Schelling was zwaar gewond door vier klewanghouwen en lanssteken.
Een flinke regenbui bracht verkoeling en zorgde voor enig drinkwater, maar de omgespitte grond (voor het begraven van de lijken) werd nu een modderpoel.
Op 26 en 27 februari verliet een aantal inlandse minderen op eigen gelegenheid het fort.
De overblijvenden, reeds uitgeput door honger, dorst en vermoeienis, vroegen Banzer een uitval te wagen; zij gaven de voorkeur aan het sneuvelen in het gevecht dan omkomen door gebrek. Maar Banzer wees er op dat hij de gewonden niet kon achterlaten en dat de valide militairen te zwak waren hun gewonde makkers te dragen.
Schelling, die ondanks zijn hachelijke toestand, de situatie in het reduit zeer goed inzag, besprak met zijn twee mede-gewonden de houding van Banzer en stelde zijn commandant daarna voor de uitval toch maar te wagen en de gewonden in de gelegenheid te stellen het kruithuis op te blazen. Het moet voor Banzer een moeilijke beslissing zijn geweest, maar de realiteit gebood hem van het aanbod gebruik te maken, omdat dit de enige mogelijkheid was de anderen een kans op redding te geven.
Alle met kruit gevulde kisten werden bij elkaar gezet en de drie gewonden in het kruithuis gelegd, waarvan de deur secuur werd gesloten om overrompeling te voorkomen. Onder handbereik van Schelling was een lont en vuurtuig. De stukken geschut werden vernageld en de Nederlandse vlag aan het magazijn bevestigd. In de nacht van 27 op 28 februari verliet de bezetting, groot 10 Europese en 19 inlandse militairen, alsmede 44 vrouwen en kinderen de benteng, door in het ravijn af te dalen.
Maar zij waren nog geen uur onderweg of zij werden ontdekt en aangevallen. Het gelukte aan slechts vijf volkomen afgematte militairen waaronder Banzer en Holy, zich in veiligheid te stellen, d. w. z. zich opgeslokt te weten in de diepe duisternis te midden van onbegaanbaar struikgewas op de bodem van het ravijn.
Toen flitste er een fel licht op en daarop volgde een daverende knal. Het offer door Schelling en de zijnen was volbracht; men hen en de Nederlandse vlag moeten tientallen Padri's in de lucht zijn gevolgen.
Twee dagen en nachten lang volgden Banzer en zijn hoopje mannen de bedding van de rivier, met stukgereten voeten, aan flarden gescheurde uniformen en onbruikbaar geworden munitie (nat geworden omdat de oververmoeide mensen elk ogenblik in het water vielen).
Zij trachtten zich te voeden met veldvruchten en bladeren.
Het was een kolonne onder Michiels die op 2 maart 1841 ons vijfhoofdig groepje vond.
Het kon naar veilig gebied worden afgevoerd, maar het heeft vele maanden geduurd eer de mannen hun ontberingen te boven waren gekomen.
De namen van veel, te veel militairen van het OIL/KNIL die zich hebben onderscheiden, zijn in vergetelheid geraakt of zelfs onbekend gebleven.
Laten wij ook hen gedenken door het noemen van de namen van degenen die zich voor de eer van de Nederlandse vlag op fort Goegoer Malintang hebben opgeofferd.

Aan: J. G. Schelling, sergeant-majoor-geweermaker
F. Marien, europees fuselier
Sosento, inlands fuselier ons saluut!

VAANDELBESCHRIJVING - VLAGBESCHRIJVING

door Kl Sierksma
correspondent Stichting voor banistiek
en Heraldiek.

Sedert het 1ste Internationaal Congres voor Banistiek (1965, Muiderberg) hebben vlagdeskundigen uit vele landen zich beraden op de mogelijkheden, om te komen tot een soort 'internationale code voor vlagbeschrijving'. Immers, ook al moeten degenen die zich met vlaggenstudie bezig houden welhaast polyglotten zijn, het is nauwelijks te verwachten dat een elk naast het Frans, Duits en Engels ook nog Italiaans, Spaans, Grieks, Roemeens, Russisch, Turks en weet-niet-welke talen meer zich op zo'n wijze eigen kan maken, dat zelfs vakliteratuur voor hem vlot leesbaar wordt.
De heraldiek (wapenkunde) kent al eeuwen lang een goed bruikbaar systeem voor het beschrijven van (geslachts- of landen-) wapens, aan de hand van welke beschrijving een tekenaar tenminste een juiste schets kan samenstellen . Ook voor het in zwart-wit afbeelden van dergelijke wapens kent men een stelsel van arceringen en stippen, waardoor de kleuren direkt 'leesbaar' worden.
De vlaggekundigen zijn het ruim 3 jaren geleden eveneens eens geworden over (althans een aanzet tot) dergelijke 'regels', waardoor het mogelijk is internationaal gegevens uit te wisselen zonder al te veel taal-problemen. Gezien het feit dat de vlaggenkunde een zo geheel andere materie omvat dan de heraldiek, was het van aanvang af duidelijk dat het systeem voor de wapenbeschrijving niet toereikend is voor vlagbeschrijving. Bovendien stelde men zich op het standpunt dat 'vlaggen' meer eigentijds zijn (en zullen blijven) dan 'wapens', zodat terstond overeenstemming werd bereikt over het feit dat echte 'banistieke vaktermen' vermeden zouden moeten worden en zoveel mogelijk eigentijdse en algemeen gangbare taal moest worden gebruikt. Slechts de beperking werd gemaakt dat voor elke taal bijzondere aanduidingen gehandhaafd zouden blijven, die gebruikelijk zijn in maritieme kringen en bij vlaggenfabrikanten.
De voornaamste regels, betrekking hebbende op vaandels en militaire vlaggen, willen wij voor u in het kort samenvatten.
In de eerste plaate even de aanduiding VLAG. In de loop der eeuwen heeft zich in vrijwel elke taal een bijzondere inhoud ontwikkeld voor een dundoek, dat een speciaal gebruiksdoel heeft. Als voorbeeld noemen wij standaard. Het spraakgebruik wil dat onze koninging een standaard voert; het is echter een vlag. Datzelfde spraakgebruik noemt trouwens ook elke kleine vlag op een voertuig van overheidspersonen (minister, commissaris der koningin, burgemeester, commissaris van politie) of (zeldzaam meer in gebruik) van adellijke personen een 'standaard'. En daarnaast kennen wij dit zelfde woord voor de vlaggen die de legeronderdelen voeren, die echter ook VAANDEL worden genoemd. Maar het 'vaandel' van een corporatie of muziekkorps of congregatie is weer iets totaal verschillends, terwijl het 'vaandel' van een schuttersgilde nòg weer iets anders is (en als ermee 'gevendeld' wordt heet het plotseling: VENDEL!). Doch een 'vendel' is tevens (vooral in de zuidelijke Nederlanden een lansVAANTJE of lansVAAN . . . . . Dit voorbeeld laat reeds duidelijk de problemen zien: van standaard zijn wij in slechts enkele regels beland bij vaan! In confrontatie met andere talen dan het Nederlands ontmoeten we het zelfde, nog afgezien van het feit dat Vlag niet hetzelfde is als Drapeau of Flag, of Bandiera.

Vandaar dat is besloten, eenvoudig weg alles wat op de wind drijft of zich beweegt, vervaardigd van textiel of kunststof, VLAG te noemen, met in andere talen het meest gebruikelijke equivalent: DRAPEAU, FLAGGE, FLAG etc.

In een beschrijving van de 'vlag' volgt achter dit woord echter direkt de aanwijzing, in welke gebruikssfeer het object moet worden geplaatst privé, geslacht, firma, land, provincie, volk, leger, marine, luchtmacht enz. Het woord VLAG wordt voorafgegaan door een geografische aanduiding: Nederland, Normandië, Saba, enz.

Na de 'bestemming' van de vlag volgt een aanwijzing inzake de verhouding van hoogte en lengte (altijd éérst de hoogte, d. i. de afmeting langs de stok of ander bevestigingspunt, zoals bij een drijvende wimpel of corporatievaandel). Deze verhouding wordt op de gebruikelijke manier tussen haakjes aangegeven (x : y). Bestaat er van de beschreven 'vlag' slechts 1 exemplaar (onze militaire vaandels, bijv.) dan volgt geheel achteraan, na de beschrijving, eveneens tussen haakjes een opgaaf van de afmetingen (weer eerst de hoogte; in centimeters: x bij y cm).

De vlag wordt te allen tijde beschreven (let op bij eerder genoemde corporatievaandels!) alsof de bevestigingskant links staat van de toeschouwer; een 'gewone' vlag waait dus uit voor de toeschouwer van links naar rechts. In de beschrijving bezigt men aldus ook links en rechts (in tegenstelling met de heraldische wapenbeschrijving die -doorgaans- uitgaat van de schildvoerder, zodat men moet spreken van heraldisch rechts en heraldisch links, wat voor de toeschouwer resp. links en rechts is!).

Aldus ontstaan logischerwijs een 'bovenzijde' en een 'onderzijde', maar (in het nederlands) ook een 'voorkant' en een 'achterkant' (bij vele vlaggen verschillend van vorm en/of kleur). De zijde bij de stok heet -aldus naar de opgenaaide band van vlaggen waar de vlaggelijn dóórloopt, de broek- 'broekzijde' waar tegenover aan het uitwaaiende gedeelte de 'vluchtzijde' is gelegen. Het oppervlak, het veld van een vlag is traditioneel verdeeld in een 'broeking' (1/3 gedeelte aan de broekzijde) en een 'vlucht'. Verder kent men -de namen spreken nu welhaast voor zichzelf- een 'bovenhals' (de hoek bij bovenzijde en broekzijde), een 'broekhoek', een 'vluchttop' en een 'vluchthoek', alsmede 'het 'midden'. De vlag wordt vervolgens beschreven, in eenvoudige bewoordingen zonder afkortingen: 1. de hoofdkleur [1]) van het vlaggedoek, c.q. de banen ervan van boven naar beneden, c.q. van de broekzijde naar de vluchtzijde ('banen evenwijdig aan de broekzijde'; eerstgenoemden 'banen loodrecht op de broekzijde' of gewoon 'banen' [2]); 2. het voornaamste embleem (staande in de broeking, de bovenhals of op het midden), gevolgd door de kleur(en) ervan [3]); 3. de overige emblemen en vormen (altijd vanaf de broekzijde gerekend); 4. (eventueel:) hetzelfde voor de achterkant; 5. (eventueel) zoom, franje (langs 3 of 4 zijden); 6. (eventueel) de vaste afmetingen; 7. (eventueel) aan de stok bevestigde linten, koorden en bouillons, onderscheidingstekens, medailles, enz.; 8. de kloot of vlaggestokbekroning; 9. (eventueel) de stok, of mast.

1) Als kleuren gelden alleen: rood, wit, blauw, oranje, geel, groen, zwart, purper, bruin, grijs. (Wanneer in officiële besluiten specifieke kleurennamen worden gebruikt, zoals 'nassaublauw', worden deze tussen haakjes toegevoegd; goud en zilver worden alleen gebezigd bij geborduurde of beschilderde vlaggen.

2) De aanduidingen horizontaal of vertikaal worden vermeden, ter voorkoming van verwarring bij uit een geven uitgestoken banenvlaggen (In voorm. Ned. Oost-Indië werd vaak van de Nederlandse vlag gesproken als van een vlag met vertikale banen rood-witlblauw...)

3) De afmetingen van een embleem (maar ook de eventuele onderlinge breedteverschillen van banen) worden aangegeven in een verhouding tot de 'hoogte' van de vlag.

Hoewel er natuurlijk nog verdere details zijn overeengekomen (bijv. banen volgens de broekdiagonaal of gevierendeeld volgens de vlagdiagonalen) zijn deze vrij eenvoudig te begrijpen; het zou teveel ruimte in dit blad vergen om het totaal van de overeengekomen vlagbeschrijvingscode weer te geven. Aangetekend kan nog worden dat deze regels inmiddels in het Engels, Frans, Duits, Italiaans, Fins, Zweeds, Pools, Hongaars en Fins zijn gered igeerd.
Inzake het zwart-wit afbeelden van vlaggen is nog overeengekomen: 1. Altijd alsof de stok links van de toeschouwer is geplaatst (bij de 'achterkant' de stok rechts), uitgezonderd voor corporatievaandels en (in het Duits) zgn. 'Hängefahnen'; 2. Geen arceringen of kleuraanduidingen in de afbeelding; 3. Naast of onder de afbeelding de kleuraanduidingen, eventueel in afkorting (r, w, b, or, y =geel, v = groen, n = zwart, pur, br, gr), ook voor wat betreft een combinatie (r/w = rood op wit, y + n = geel en zwart gecombineerd) en de kleurgradatie (r^+ = donkerrood, b^- = lichtblauw).
Wij besluiten voor u dit getheoretiseer met enkele vlagbeschrijvingen volgens de internatinale code, aan de hand van enige u wel bekende 'vlaggen'. Overigens houden wij ons voor aan- en opmerkingen, c.q. vragen te allen tijde aanbevolen!

Enige voorbeelden van vlagbeschrijving

1. Nederland,koninkrijk en nationaal (alleen voor de overheid 2 : 3): banen rood - wit - blauw; bij gelegenheid van viering koninkrijksdag en ter ere van leden koninklijk huis boven de vlag drijvende wimpel: oranje (lengte = circa vlagdiagonaal).

2. Nederland, gemeente Amsterdam (alleen indien gehesen bij koninkrijksvlag 2 : 3): banen rood - zwart - rood met op zwart in de zin van de vlag 3 witte andrieskruisen; bij extra lange vlaggen het middelste kruis op de scheiding van broeking en vlucht.

3. Nederland, 'verzetsvlag' Amsterdam (2:3): wit met het volledige gemeentewapen op het midden van de voorzijde (hoogte = 3/5 vlaghoogte); gebruik voorbehouden aan gemeentebestuur en recht verkrijgenden.

4. België, nationale vlag zeemacht (2:3): wit met een diagnonaalkruis (armdikte = 2/25 vlaghoogte) in banen rood - geel - zwart (rood aan boven- en onderzijde, zwart aan broek- en vluchtzijde) in de bovenhelft op wit 2 zwarte gekruiste vuurmonden waarboven een zwarte koninklijke kroon, in de onderhelft op wit een zwart anker met ankertouw.

5. België, visserij-wachtkruiser op Noordzee (driehoekig 2 : 3): gevierendeeld blauw - geel - blauw - geel.

6. Nederland, marine 'kerkwimpel' (trapeziumvormig 3 : 10; broekzijde: vluchtzijde = 25 : 6): aan de broekzijde wit (75 : 91) met een rood kruis (armdikte = 1/5 vlaghoogte), aan de vluchtzijde banen rood (versmallend) - wit - blauw (versmallend).

N. B. In een volgende aflevering worden de afbeeldingen in zwart-wit gegeven, zodat de lezer eerst zelf kan trachten de vlaggen aan de hand van de beschrijving te tekenen.

MILITAIRE MUZIEK - NIEUWE AANWINSTEN

door Mr. R. A. Schimmel
correspondent militaire muziek.

Het jubileum van de Koninklijke Militaire Kapel is bedacht met twee blijvende herinneringen. Een LP op Elf Provincien (Dureco) ELF 15. 96-G die in hoofdzaak modernistische, swingachtige composities van Huggens en Penders bevat, naast de reeds zeer vaak in de groef gezette Grenadiersmars. Wat de inhoud van deze plaat met het honderdjaar Koninklijk zijn te maken heeft vermag ik niet in te zien; ik zou eerder een overzicht uit die honderd jaar hebben verwacht. Wat wel zeer aan de verwachtingen beantwoord is het boek van Lambrecht den Haan 'Turf in je ransel', 100 jaar K. M. K. (uitgave van van Holkema en Warendorf, Unieboek, Bussum; prijs ƒ 19, 90). Heel veel zwart/wit prenten, aardige tekst, schitterende omslag. Echt een boek om te hebben! Ook over de Oostenrijkse militaire muziek is nu een boek verschenen: 'Die Osterreichische Militärmusik' van Emil Rameis, dat de geschiedenis van de 17e eeuw tot 1918 behandelt in in totaal 208 blz. en enige zwart/wit afbeeldingen. Veel informatie, vooral over de laatste 150 jaar. Uitgave van Verlag Hans Schneider te Tutzing; de prijs is me onbekend, maar zal tussen ƒ 30,-- en ƒ 40,-- liggen. Rameis diende van 1923 tot 1932 bij Oostenrijkse militaire kapellen en van 1952 tot 1969 leidde hij de Musikkapelle des oberösterreichischen Landesgendarmeriekommandos. Het boek geeft lijsten met de regimentsmarsen van alle 102 infanterieregimenten (voor zover bekend) en van alle Oostenrijkse kapelmeesters. Andere legeronderdelen dan de infanterie hadden na 1868 in verband met bezuinigingen geen kapellen meer.

GIETVORMEN

door A. J. Weekenstroo
Correspondent Miniatuurfiguren.

Voor mij ligt een catalogus met als titel 'Het handenarbeid ideeënboek', waarin wenken, techniekbeschrijvingen en materialen voor het kreatief bezig zijn. Een boek, dat ons helpt bij het oplossen van onze vrijetijdsproblemen, zo wij die mochten hebben.
Op het voorblad een gelukkig gezin in kleur. Vader, moeder en drie kinderen zijn bezig met één of andere hobby, die zij kennelijk hebben gekozen uit de vijftig bezigheden die voorkomen in het bijna honderd bladzijden tellende 'Ideeënboek'. Wat een tegenstelling tot onze kreativiteitsmogelijkheden toen wij kinderen waren.
Wij hadden de keuze uit figuurzagen, boten en huizen bouwen met behulp van kartonnen of papieren bouwplaten en loden soldaatjes of indianen gieten uit metalen vormen.
En om het gieten van die loden figuurtjes gaat het nu.
Een en dertig jaar na de bevrijding wijdt het 'Ideeënboek' twee bladzijden aan die hobby. Wellicht is het voor de verzamelaars van miniatuurfiguren belangrijk om te weten, welke vormen momenteel verkrijgbaar zijn.
Reeds in 1972 bracht de Zweedse firma Erdman rubbergietvormen op de markt die echter hun weg naar de liefhebber maar moeilijk konden vinden. Het eerder genoemde Handboek verblijdt ons echter met het verschijnen van de echte ouderwetse metalen gietvormen voor het maken van halfronde en platte miniaturen (merk Steckenpferd). Ook andere firma's zoals 'Schildkröt' en 'Nürnbergermeisterzinn' geven ons de mogelijkheid onze vrije tijd zinvol te besteden.

Vanzelfsprekend heeft uw correspondent de vormen van de diverse fabrikanten voor u getest en hij wil zijn bevindingen voor u op papier zetten.

Rubbervormen:

Ab Jan Erdman, Zweden: het assortiment is groot. (Historische en moderne soldaten, cowboys, indianen, dieren en sportfiguren). Per vorm kan één figuur worden uitgegoten.
De vormen zijn los verkrijgbaar, maar u kunt ook een luxe verpakking kopen, met als inhoud, een vorm, blokjes tin, een gietlepel en een klem. Als het goed is heeft uw winkelier het goed uitgevoerde vouwblad in kleur voor het beschilderen van 18e eeuwse europese uniformen. Eveneens wordt een duidelijke in de Nederlandse taal gestelde handleiding voor het gieten bijgeleverd.

Schildkröt: de met deze vorm gegoten figuren (2 per vorm) zijn van het type 'ronde bosse'. Momenteel zijn 8 voetfiguren verkrijgbaar uit de periode 'Duitse Rijk 1900-1914'.
Ook deze firma brengt een luxeverpakking met duidelijke handleiding uit.
Vanzelfsprekend zijn ook deze vormen los verkrijgbaar.

Metaalvormen:

Nürnberger Meisterzinn: het assortiment (1 figuur per vorm) bestaat uit Pruisische Grenadiers, Musketiers, Artillerie van het halfronde type. Ook deze firma brengt luxe dozen en losse vormen uit. Per vorm wordt een kleurafbeelding bijgeleverd.

Steckenpferd-Prandell: een 7-tal Pruisische figuren (1 of 2 per vorm) uit de periode + 1880 kunt u door middel van deze vormen aan uw verzameling toevoegen. Voorts, en dat is voor het eerst in Nederland, heeft deze firma 15 vormen vervaardigd voor het gieten van de bekende 'flats', periode 1800-1813. Per vorm wordt een gebruiksaanwijzing in de Duitse taal geleverd. Na onderzoek is mij gebleken, dat de gietresultaten redelijk tot goed te noemen zijn. De 'flats' van Steckenpferd zijn erg gedetailleerd. Ook de figuren van het Nürnberger Meisterzinn en de halfronde van Steckenpferd, kunnen de toets der kritiek doorstaan.
De beste resultaten werden verkregen met de ronde bosse figuren die uit de vormen van Schildkröt komen. Voor en tijdens het gieten is het belangrijk, dat de rubbervormen goed met talkpoeder zijn bestrooid. De metaalvormen moeten boven een kaarsvlam steeds ingeroet worden. Alle vormen, behalve die van Steckenpferd, hebben voorzieningen ter voorkoming van verbrande vingers en handen. Het gebruiken van asbesthandschoenen is altijd een goede voorzorg vooral als uw kinderen gaan gieten.
Ik wens u veel succes met deze veelzijdige hobby.

MILITARIADE

Een rubriek met allerhande wetenswaardigheden, verzorgd door het bestuur.

1.

Reeds enige jaren behoren de veilingen van militaria bij Graf Klenau OHG te München tot de beste op dat gebied ter wereld. Dat oude militaire hoofddeksels bij die veilingen zeer in trek zijn, blijkt wel uit de opbrengst van DM 5600,-- voor een officiers-paradetschapka van het 3e Garde-Regiment te Potsdam!

2.
Ons lid, de Heer M.J.L. de Ruyter, assistent-bibliothecaris aan de Konklijke Militaire Academie, heeft een tweede druk van de bibliografie 'De Nederlandse Militaire Tijdschriften' het licht doen zien. De tweede druk is afgesloten per 1-5-1976 en omvat een nog weer uitgebreider overzicht van alle periodieken, die ooit door, voor of ten dienste van Nederlanders in militaire dienst werden of worden uitgegeven. Voor de werkelijk geïntresseerden onder onze leden heeft de Heer de Ruyter nog wel een exemplaar ter beschikking. Zijn adres luidt: Mgr. Nolenslaan 66 te Dongen - 4380.

3.
Aan de 'Legerkoerier' van december 1976 ontlenen wij het bericht dat de oudste KL-officiersvereniging de in 1901 opgerichte 'Vereniging van Officieren van het Garderegiment Jagers' is. Zij vierde het 75-jarig bestaan met een diner de corps op 13 november 1976 te Schaarsbergen. Alsnog ook onze hartelijke gelukwensen met dit jubileum!

4.
Op 18 februari 1974 werd een vereniging opgericht van onderofficieren en oud-onderofficieren van het Wapen van de verbindingsdienst. De vereniging draagt de naam 'De Connector' en geeft een eigen periodiek uit. De reden, dat hiervan melding wordt gedaan is gelegen in de doelstellingen van de Connector. Daaronder vinden we o.a.: het in stand houden en uitbreiden van het wapenmuseum te Ede. Een goed voorbeeld voor alle andere wapen- c.q. dienstvakverenigingen! Overigens zij zijdelings nog gemeld, dat op 28 oktober 1976 te Harderwijk is opgericht de Vereniging Onderofficieren Artillerie (V.O.O.A.). Of die ook in de doelstellingen heeft staan' het in standhouden en uitbreiden van het wapenmuseum te Oldebroek'?

5.
Nummer 23 van de 'Waffen Revue' (dec. '76 - febr. '77) geeft een uitvoerige beschrijving van de bij de Duitse politie in gebruik zijnde machinepistolen van het type MP 5 van Heckler und Kock. Daarnaast is een tamelijk uitvoerig, doch bij lange na niet compleet, register van afkortingen en symbolen op handvuurwapens opgenomen, dat voor wapenverzamelaars een nuttige bron ter identificatie kan zijn. Eveneens in dit nummer te vinden een beschrijving van ontstaan en draagwijze van de armband 'Afrikakorps'.

6.
Als een goede aanvulling op het hier bovengenoemde artikel over de machinepistolen MP 5 van Heckler und Kock verscheen in 'Deutsches Waffen Journal' van december 1976 een artikel over het nieuwe machinepistool MP 5K, een speciaal wapen voor commando-opdrachten en voor speciale eenheden van de politie. In datzelfde blad een fraai met wapen- en uniformafbeeldingen geïllustreerd artikel over 'Preussische Defensions-Zündnadelgewehre und die Zündnadelgewehre der deutschen Bundesstaaten'.

7.
Alle vrienden van het Legermuseum ontvingen voor de elfde maal de jaarlijkse uitgave 'Armamentaria'. Zoals gewoonlijk weer een buitengewoon verzorgde uitgave met maar liefst zes bijdragen van leden van onze vereniging, te weten:

" De Uniformen van het leger van de Bataafsche Republiek' door Dr. F.J. de Wilde
" Salvo en pijl- enkele merkwaardige patronen in Delft' door J. Lenselink,
" Cornelis Antonie Geisweit van der Netten" door Dr. C.M. Schulten,
" Soldatenfolklore" door Kolonel L. Verhoeff,
" De Rijdende Artillerie komt in stelling in de slag bij Waterloo" door Dr. N. Vels Heijn,
" De Zwitserse Regimenten in Koninklijk Nederlandse dienst (1814-1829)" door H. Ringoir,
" De uniformen van de Zwitserse Regimenten in Koninklijk Nederlandse dienst" door Dr. F.J. de Wilde.

8.

Een nieuw tijdschrift over wapens, krijgsgeschiedenis, veldslagen en soldaten verscheen in Duitsland onder de naam 'Pallas'. Het blad ziet er zeer verzorgd uit met vele kleurenfoto's, tekeningen en zwart-wit foto's. Er verschenen tot nu toe drie nummers, met als inhoud onder meer: 'n uitvoerig geïllustreerd artikel over de Ju 87 Stuka, 'n al even goed artikel over de Spitfire, voorts artikelen over de slag bij Lexington in 1775 (met uniformafbeeldingen), over de Hurricane, over de tank 'Matilda', de gevolgen van Pearl Harbour en de slag in Saratoga. Abonnementen zijn te bestellen bij 'Podzum-Pallas-Verlag' 636 Friedberg - 3, Markt 9, BRD. Het blad kost DM 3,80 per nummer.

9.

Onder de titel 'Traditionsmärsche des Kav. Rgts. Nr. 13 'verscheen een LP, die de Regimentssignalen en de marsen (in Schritt, Trab und Galopp) van alle traditionele troepenonderdelen (Drag. 9, 16 Ulanen, 13, 14, 16 Husaren. 17) en van het regiment zelf bevat. De muziek wordt gespeeld door het 'Trompetercorps des ehm. Drag. Rgts. 16' onder leiding van de voormalige Staftrompetter Paul Dietzold.
De plaat is te bestellen bij: Bund Kav. Rgt. 13, Schützenstrasse 81, 3140- Lüneburg.
De prijs is DM 25,- plus portokosten.

10.

Aanvang 1976 is de CADI begonnen met een serie van twaalf wikkels voor suikerklontjes met verschillende afbeeldingen van de uniformen van de Nederlandse Infanterie 1829-1842. Volgens het blad voor burgerambtenaren van Defensie 'Nota' zijn er ook al misdrukken gesignaleerd zoals de korporaal-Hoornblazer (wikkel 1) in rode in plaats van blauwgrijze uniformbroek en de sappeur in groot tenue (wikkel 8) geheel in het rood. Vanwaar toch die rode kleur in de misdrukken bij Defensie?

11.

Voor de huzaren onder ons, doch natuurlijk ook voor alle andere geïntresseerden verscheen een voortreffelijk nieuw boek 'The Cavalry', door Lt. Col James Lanford M.C., 'n Senior Lecturer aan de Royal Military Academy te Sandhurst. Het boek geeft een studie van de ontwikkeling der cavalerie door de eeuwen heen. Het is royaal geillustreerd met kleuren en zwart-wit foto's. De prijs is £ 6,95.
De uitgever: Sampson Low, Bershire House, Queen Street, Maidenhead, Berks SL 6, INF England.

12.
Voor de liefhebbers van historische militaire miniatuurfiguren is er het volgende te melden. Warrior Metal Miniatures gaf eind 1976 een serie van 22 nieuwe figuren (25 mm.) uit, die allen betrekking hebben op de Amerikaanse onafhankelijkheidsoorlog en wel v. w. b. de partijen aan beide zijden.
Naast 'Minutemen' 2nd New Hampshire, Pennsylvania en Green Mountain Boys etc. aan Amerikaanse zijde vindt men Grenadiers, Scots Light Infantry, British Light Infantry etc. aan de zijde van de Engelsen.
Het adres van Warrior Metal Miniatures luidt 23 Grove Road, Leighton Buzzard, LU 7. 8 SF, England. Ook zijn er nieuwe figuren van Hinchliff Models Ltd (21 Station Street, Meltham, Huddersfield HD 7 3NX, England), betrekking hebbend op middeleeuwse militairen, ridders, en boeren. Vooral bij de artilleristen zijn zeer mooie figuren met miniatuur belegerinskanon en andere vuurmonden.

13.
Het tijdschrift 'Battle' van november 1976 bevat een aardig artikeltje met vele illustraties over 'Soviet Russian Insignia' (2e wereldoorlog tot heden) van de hand van Frederick J. Stephens. Daarnaast bevat dit tijdschrift een bijzonder goed geillustreerd artikel over een bekende serie legervoertuigen uit de 2e Wereldoorlog, gebaseerd op de Bedford OY ton 4x2.

14.
Ook in de Legerkoerier vindt de aandachtige lezer vaak voor zijn hobby interessante gegevens. Zo staat in het nummer van november 1976 een zeer lezenswaardig artikel over het 'Nacht und Webel - Herdenkingskruis' dat door militairen in uniform mag worden gedragen, mits zij oud-gevangenen zijn van het concentratiekamp Natzweiler. Ook stond er in dat het Opleidingscentrum Officier Speciale Diensten een eigen kraag -baretembleem heeft gekregen. De bijbehorende patten zijn in de kleuren van de stad Breda (ponseaurood met witte rand). De afdelingscorrespondent militaire emblemen zal er zeker meer uitvoerig op terugkomen. Vandaar deze beknopte mededeling.

15.
Tot slot willen we uw aandacht vestigen op enige nieuwe uitgaven met uniformafbeeldingen in kleuren. Verschenen is de 25e Duitse Soldatenkalender 1977 met deze keer maar liefst 68 afbeeldingen in kleuren en 460 zwart-wit foto's.
Bij 'Mosaik-Verlag' te München verscheen 'n nieuw boek onder de titel 'Zinnfiguren' door Walter Onken met 40 kleurenfoto's en 60 zwart-wit foto's. Prijs DM 48,-.
Uit de samenwerking tussen het Duitse tinnenfigurenmuseum op de Plattenburg te Kulmbach, het Oosterwijkse tinnen-figurenmuseum op Schloss Pottenbrunn en vele particulieren verzamelaars ontstond het boekwerk 'Weltgeschichte in Zinn' bij het Bertelmann Lexikon - Verlag te Gütersloh. De leiding van de samenstelling van het boek berustte bij Dr. Heinrich Pleticha. Het prachtig uitgevoerde boek bevat 220 foto's-, grotendeels in kleuren en kost DM 86,-.

PERSONALIA

1.
Ons mede-bestuurslid, de kolonel der Huzaren b. d. C. A. Heshusius is op zijn verzoek met ingang van 15 november 1976 ontheven van zijn functie van voorzitter van de Traditiecommissie KL en het daaruit voortvloeiende lidmaatschap van de Uniformcommissie KL. Kolonel Heshusius blijft zijn werkzaamheden als vrijwillig medewerker bij de Sectie Krijgsgeschiedenis ten behoeve van de KL voortzetten (ontleend aan het periodiek van de V. O. C.).

2.
Zoals u reeds is medegedeeld is het secretariaat van onze vereniging per 16 januari 1977 - in afwachting van bekrachtiging door de algemene ledenvergadering - door de Heer F. J. van Lier overgedragen aan de Heer H. Muller.
De Heer Van Lier blijft voorshands lid van het algemeen bestuur en zal voor 'Mars et Historia' de rubriek 'Militariade' blijven verzorgen. Te publiceren nieuwtjes op het gebied van militaria algemeen kunnen dan ook nog steeds aan hem toegezonden worden.
Zijn adres blijft: Savelsbos 325, Zoetermeer.
Hij voert géén correspondentie meer. Alle verenigingscorrespondentie dient te worden gezonden aan het secretariaat van de vereniging: Willem III-laan 14, Breda. Ook aanmelding van nieuwe leden, adreswijzigingen e. d. zenden aan het secretariaat. Voor bestelling van oude nummers van het verenigingsorgaan dient men zich te wenden tot de penningmeester, de Heer C. J. Kneppelhout, Edo Bergsmastraat 9 te Doetinchem.
Correspondentie m. b. t. het verenigingsorgaan, copy voor dat orgaan en advertenties van leden (U weet toch, dat die gratis zijn voor zover ze géén handelskarakter dragen!) te zenden aan het adres van de redactie Heliotrooplaan 356 L te 's-Gravenhage (Kijkduin).
Onze nieuwe secretaris, de Heer H. Muller is per 1 november 1976 met functioneel leeftijdsontslag gegaan als luitenant-kolonel der Koninklijke Marechaussee. Hij is praktische vanaf de oprichting van onze vereniging 'n actief lid, die o. a. artikelen publiceerde in 'Mars et Historia' over bijnamen van Duitse regimenten. Het bestuur vindt het bijzonder prettig dat hij de meerdere vrije tijd na zijn pensionering mede aan onze vereniging wil besteden. Daarnaast is hij ook secretaris geworden van de Traditiecommissie KL.
Wij wensen hem 'n fijne 'flo-tijd' toe en veel genoegen in de nieuwe functies!
De Heer F. J. van Lier is initiatiefnemer tot de oprichting van onze vereniging in 1966 geweest en heeft met het voorbereidende werk mee zo'n elf jaren het secretariaat en in de aanvang nog 'n viertal jaren de redactie van ons blad 'Mars et Historia' vervuld.
Door toenemende functionele werkzaamheden en 'n op handen zijnde functiewisseling is het hem onmogelijk geworden het secretariaatswerk te blijven doen in de uitermate schaarse vrije tijd. Ook langs deze weg wil het algemeen bestuur Overste Van Lier danken voor het vele werk door hem voor de vereniging verricht. Wij hopen, dat hij zich - zij het op een lager pitje!-nog lang nuttig zal willen blijven maken voor onze vereniging.

3.
In "Sinte Barbara' orgaan van de 'Vereniging Officieren Artillerie', januari 1977, lazen wij dat ook ons medelid, luitenant-kolonel der Artillerie J. Besselink de dienst heeft verlaten.

Wij wensen hem 'n goede en vooral ook lange pensioneringstijd toe.
Gezien zijn grote gevoel voor tradities en ceremonieel verwachten we nog wel eens een bijdrage voor ons blad!

LITERATUURLIJST Nr. 8

1. BOTTEMA, J. K. M.

Veldslag bij Malplaquet, 11 september 1709; een ongeoorloofde veldslag;
art. in Ons Leger, augustus 1976, blz. 68-81.

2. BURGER, F.

De roerige geschiedenis van de tienjarige VVDM;
Baarn, het Wereldvenster, (1976);
202 blzn., geïll.

3. CAVE BROWN, A.

Bodyguard of lies;
London, W.H. Allen, 1976; 947 blz., index, bibliografie.
(over geheime diensten in Wereldoorlog II)

4. JONGE, jhr. M. W. C. de

Het beleg van Zierikzee 1 oktober 1575 - 1 juli 1576;
art. in Ons Leger, juli 1976m blz. 26-41.

5. KOSSMANN, E. H.

De lage landen 1780-1950; anderhalve eeuw Nederland en België;
Amsterdam/Brussel, Elsevier, 1976;
618 blzn., bibl., pers. - en zakenregister.

6. NORTIER, J. J.

Terug naar Nederlandsch Indië . . . . . plannen uit de jaren 1942-'45;
art. in Ons Leger, augustus 1976, blz. 83-89.

7. POSTMA, Th.

Vermetele vliegende Hollanders;
Bussum, Unieboek-De Haan, 1975;
168 blzn., geïll.

AANMELDINGSFORMULIER

tot deelname aan de excursie naar DEN HAAG op zaterdag 14 mei 1977

Ondergetekende:

Naam: .....

Adres: .....

Telefoonnummer: .....

zal deelnemen aan de excursie van de Nederlandse Vereniging ter Beoefening van de Militaire Historie op 14 mei 1977 naar Den Haag.

Hij/zij brengt als introducé(es) mee: ..... personen.

Hij/zij zal de kosten ad f 15,-- per persoon (ook voor introducés) vooraf gireren aan de Penningmeester van de Nederlandse Vereniging Militaire Historie te Doetinchem, girorekening 29 40 790, onder vermelding van 'Excursie Den Haag voor ..... personen'.

Te ..... op ..... 1977.

(handtekening)

.....

Gaarne vóór 30 april 1977 ingevuld per brief verzenden aan de penningmeester, de heer C. J. Kneppelhout, Edo Bergmastraat 9, Doetinchem.

8. "S"

Black devil;
artn. in Ons Leger augustus 1976, blz. 36-43 en september 1976, blz. 40-49.

9. SIBLESZ, J.

School Militaire Inlichtingendienst 25 jaar;
art. in Militaire Spectator, september 1976,
blz. 401-407.

10. SMIT, C.

De dekolonisatie van Indonesië; feiten en beschouwingen;
Groningen, H. D. Tjeenk Willink b. v., 1976; 154 blzn.

„DE DONDERBUS"

SOPHIAKADE 5B – ROTTERDAM 3016

Geopend: vrijdag 19.00–21.00 uur; zaterdag 10.00–18.00 uur

INKOOP - VERKOOP - RUIL

VAN OUDE WAPENS E.D. – VERDER ALLERLEI DOCUMENTATIE

Privé: J. WINTERS

BLAAKSEDIJK–OOST 17 – HEINENOORD – TELEFOON (01862) 23 38

Akkerman

CREATIEF CENTRUM

PASSAGE 36 DEN HAAG TEL. 070-46.68.31

DE SPECIAALZAAK VOOR CREATIEVE MENSEN

KUNSTSCHILDERSMATERIALEN -
MACRAMÉ - EMAILLEEROVENS -
KRALENHOEK - KLEI SOORTEN
EN ONZE SPECIALE AFDELING MODELBOUW

DEALER „TRADITION" MODEL SOLDATEN

CORRESPONDENTEN:

(3) 'UNIFORMKUNDE'
o.l.v. Dr. F.G. de Wilde, Jan Steenlaan 62, Naarden.

(4) 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHEIDINGEN'
o.l.v. H.G. Meyer, Vollenbergstraat 6, Venray.

(5) 'MILITAIRE EMBLEMEN'
o.l.v. B.C. Cats, Claudiagaarde 72, Bussum en
C. van Ekeris, Anslostraat 183, 's-Gravenhage .

(6A) 'GESCHUT TOT 1850' o.l.v. A.F. Lancker , Grote Spie 347, Breda.

(7) 'MILITAIRE MUZIEK'
o.l.v. Mr. R.A. Schimmel, de Mildestraat 57, 's-Gravenhage.

(8) 'HISTORISCHE NEDERLANDSE VERSTERKINGEN (OVERZEE)
o.l.v. A.F. Lancker, Grote Spie 347, Breda.

(10) 'NAPOLEONTICA'
o.l.v. Prof. Dr. H.P.L. Harms Vogts, Utrechtseweg 102, Heelsum.

(11) 'TWEEDE WERELDOORLOG'
o.l.v. J.H.M. Berlemon, J.F. Kennedylaan 50, Leiden.

(12) 'MILITAIRE EN CIVIELE MINIATUURFIGUREN'
o.l.v. A.J. Weekenstroo, Heerenstraat 9-11, Buren.

(13) 'VAANDELS, STANDAARDEN, FANIONS, VLAGGEN'
o.l.v. Stichting voor Banistiek en Heraldiek, 'Huize Midgaard', Aan de Brink, Muiderberg.

(14) 'EERSTE WERELDOORLOG'
o.l.v. Drs. J.C. van Dijk, Grifthorst 16, Leusden - C.

(16) 'MILITAIRE GENEALOGIE'
o.l.v. Ir. Ch.C. van der Vlis, Anna van Burenlaan 57, Haarlem.

(17) 'MILITAIRE FOLKLORE'
o.l.v. L. Verhoeff, Gevers Deynootweg 50, Scheveningen.

(18) 'MILITAIRE VOERTUIGEN EN TANKS'
o.l.v. M.C. van der Hoog, Beukenlaan 3, Nijkerk, J. van den Berg, Cronestein 85, Gouda en J. Bloemendaal, Scheldelaan 10, Heemstede.

(19) 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT'
o.l.v. J. van den Berg, Cronestein 85, Gouda en P.C. Boer, Waterklaver 2, Gouda.

(20) 'KNIL'
o.l.v. W.R. van der Weide, Velperweg 147, Arnhem.

INTERESSEGEBIEDEN, WAAR (NOG) GEEN CORRESPONDENTEN VOOR ZIJN:

(1) 'Krijgsgeschiedenis, Korpsgeschiedenis KL'
(2) 'Tradities en ceremonieel'
(6) 'WAPENS en MUNITIE'
(9) 'Maritieme Geschiedenis'
(15) 'Koninklijke Marine'
(21) 'Militaire bibliografie, tijdschriften'

*** De tussen haakjes geplaatste nummers zijn indicaties t.b.v. de ledenlijst.